

Öğretmen Kitapları Dizisi

EĞİTİMDE MASALIN YERİ

Selçuk Kantarcıoğlu

Öğretmen Kitapları
EĞİTİMDE MASALIN
YERİ

Selçuk Kantarcıoğlu

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI
Öğretmen Kitapları Dizisi : 169

Kitabın adı
**EĞİTİMDE MASALIN
YERİ**

Yayın Kodu
91.34.Y.002.930
ISBN 975.11.0589.7

Baskı yılı
1991

Baskı adedi
20.000

Dizgi, baskı, cilt
MİLLÎ EĞİTİM BASIMEVİ

*Yayımlar Dairesi Başkanlığı'nın 20.10.1990 tarih ve 8089 sayılı yazıları ile
birinci defa 20.000 adet basılmıştır.*

Öğretmen Kitapları Dizisi

EĞİTİMDE MASALIN YERİ

Selçuk Kantarcıoğlu

İSTANBUL, 1991

EĞİTİMDE MASALIN YERİ

İÇİNDEKİLER

Önsöz / 9

I - Masal Nedir? / 11

II - Masalların Kaynakları / 14

III - Masalların Bölümleri / 18

IV - Masalların Kahramanları / 20

V - Masalların Çocuk Eğitimindeki Yeri / 21

VI - Masalların Özellikleri / 41

VII - Çocuklara Masal Ve Hikâye Anlatma Veya Okuma Teknikleri / 42

VIII - Masal Ve Diğer Çocuk Kitaplarının Önemi / 44

IX - Masal Ve Diğer Çocuk Kitaplarının Özellikleri / 45

X - Bazı Masal Yazarları / 46

XI - Sonsöz / 49

Ö N S Ö Z

Çağımızda eğitimciler, çocuklara masal anlatmanın, okumanın ve öğretmenin zararlı veya faydalı sonuçlar verdiği hususunda iki ayrı görüşün tartışmasını yapmaktadırlar. Eğitimciler arasındaki bu iki ayrı görüşü, bazı ilim adamları ve edebiyatçılar da paylaşmaktadırlar.

Hayal mahsulü konu ve oluylarla dolu olan masalların, çocukları hayatın gerçeklerinden uzaklaştırdığını, yanlış inançlara sürüklediğini, doğru ve mantıklı düşünme alışkanlığının gelişmesini engellediğini, ilim ve fennin hâkim olduğu bir asırda doğan modern çocukların artık masallarla ilgilenmeyeceklerini ileri sürenler olduğu gibi, bunlara karşı çıkan, masal dünyasının çocuğun reel dünyası olduğunu, gerçek âlemi hayalle zenginleştiren ve hayal güc dünyasında gerçekliğin denetimine tâbi tutan bu sezgiyi, aynı zamanda çocuk masallarına borçlu bulunduğunu savunan, masalların çocuk mantığının yapısına uygun bir imkân dünyası yarattığını, fevkâladeye olan eğilimin güce dönüştüğünü, üstünlüğe karşı duyulan özlemin bu yolla tatmin edildiğini, masalın çocuklarda hayal ve duygu gücünü arttırdığını, zenginleştirdiğini, anadilin kavranması ve geliştirilmesinde büyük payı olduğunu ileri sürenler de bulunmaktadır.

Bu incelemede, tesbit olunan bazı kriterlerle, masalın çocuk eğitimindeki yeri ele alınmış, gerekli değerlendirmeler yapılmış, ayrıca masalların ve çocuk kitaplarının özellikleri, masal okuma ve anlatma teknikleri üzerinde de kısaca durularak konuya ayrı boyutlarla da açıklık getirilmesine çalışılmıştır.

Temmuz/1988

Selçuk KANTARCIOĞLU

I - MASAL NEDİR?

Edebiyat,“ düşünce,duygu ve hayallerin, söz ve yazı halinde, güzel ve etkili bir şekilde anlatılması sanatı⁽¹⁾”dır. Başka bir ifadeyle “Bir çağda, bir dilde veya bir milletin hayatında meydana getirilmiş olan edebî eserlerin toplamıdır.”⁽²⁾”dır.

“Türk dilinde ve düşüncesinde ‘**Halk Edebiyatı**’ tâbiri oldukça yenidir. Türkiye’de aşağı-yukarı 60-70 yıldanberi ‘**Divan Edebiyatı**’ dışında kalan saz ve tekke şiiri nev’inden ferdî mahsullerle, malzemesi dile dayanan, atalar sözü, destanlar, masallar, hikâyeler, fıkralar, bilmece, mâniler, türküler, ağıtlar, ninniler vb.gibi ilk söyleyicilerini umumiyetle tesbit edemediğimiz eserler, bu tâbirle yaygın hale gelmiştir.”⁽³⁾

Milletlerin efsanevî tarihi olarak kabul edilen **destanlar**, o toplumun binlerce yıl önceki hayatlarını, inanış ve davranışlarını dile getiren birer tablodur. Bir milletin tarih sahnesine çıktığı ilk devirlerde başından geçen büyük ve iz bırakan hadiseleri, savaşları, kahramanlıkları ve güçleri vb. şeyleri mitolojik unsurlarla da süsleyerek lirik bir dille anlatan bu eserlerle toplumun fertleri atalarının ruhlarıyla buluşur, konuşur, akından akına birlikte koşar, böylelikle o toplumun fertlerinin gönüllerine derinlik ve enginlik verirler. İnsanın meydana getirdiği ilk sanat eserleri arasında yer alan destanların konularını, o konu etrafındaki kahramanları, hatta kahramanların maceralarını, milletin ortak muhayyilesi yaratır. Bu şekilde meydana gelen eser sözlü olarak dilden dile geçer.

Olan veya baştan geçen bir şeyi sırasıyla anlatma, nakletme olarak kabul edilebilen **hikâyenin**, XVI.yüzyıldan bu yana görülmeye başlanan ve eskiden ozanların anlattıkları destanların yerini alan, yer yer masal ya da destanî özellikler de gösteren nazım-nesir karışımı anonim halk edebiyatı türü, **halk hikâyesi**’dir. Halk hikâyeleri, zamana, çevreye göre değişerek, gelişerek sözlü birer gelenek haline gelmiş destanlardaki akıncı ruhun sosyal bir karaktere dönüştüğü, geliştiği, çoğunda bir çok aile ve toplum problemlerinin ve değişik insan tiplerinin yer aldığı, insanî bir duygu olan ‘aşk’ ile ilâhî bir nizam olan ‘kader’in konu edildiği hikâyelerdir.

Daha çok manzum olarak yazılan ve sonunda ahlâkî öğüt ve ders verilen alegorik hikâye ve masallara **fabl** denilmektedir. İnsanlar arasında cereyan

(1) Türk Dil Kurumu, **Türkçe Sözlük**, Ankara - 1969,s.621.

(2) Şemsettin Sâmî, **Temel Türkçe Sözlük**, İstanbul-Tercüman Yayınları, 1985,s.310.

(3) Şükrü Elçin., **Halk Edebiyatı Araştırmaları**, Kültür Bakanlığı Yayını.No:24/3 DSİ Matbaası, Ankara-1977,s.1.

eden olayları hayvanlar, bitkiler veya cansız varlıklar arasında geciyormuş gibi göstererek bu yolla insanlara ahlâk ve ibret dersi vermek, örnek göstermek ya da bir düşünceye, olaya güç kazandırmak isteyen bir çeşit masal olan fabllar, asıl masallardan kısa, başlangıç tekerlemesi olmayan yazı çeşitlerindendir. Dünya edebiyatına ilk ve önemli fabllar, Hint yazarı Beydabî'nin fablları Kelile ve Dimne adlı eserde toplanmıştır. Mevlânâ'nın Mesnevi'sinde, Şeyhînin Harnâme'sinde gördülerimizin çoğunu, Hasiodos, Aisopos(Ezop), La Fontaine dünya edebiyatına maletmişlerdir.

Eski çağlara ait, aktarılarak gelen, tanrı, yarı tanrı, tanrılaştırılan insan ya da büyük kahramanlar hakkında halk ağzında dolaşarak nesilden nesile aktarılarak gelen, zamanla bir inanış halini alan masal ya da hikâyelere **mit** denir. Bunlar bir topluluğun ortak ürünleridir. İnsanların en derin arzularını, korkularını, ümit ve ihtiraslarını taşıyan mitler çoğunlukla semboliktirler ve efsaneden zor ayrılırlar.

Masalımsı, sır ve sihirle yoğurulmuş tabiatın ve tabiat olaylarının hayal gücüyle çözümlenmesi sayılan mitler ile, geçmişte bir gerçeği olan, ancak halkın kendi hayalinden kattığı şeylerle bu gerçek yönleri unutulmuş ya da değişikliğe uğramış, halk arasında canlı bir gelenek halinde yaşayan **efsaneler**, toplandıktan, değerlendirildikten zevk, yaş ve sanat anlayışına göre gruplandırıldıktan sonra topluma sunularak gelecekteki edebiyata kaynak olan ve onlara hayat veren ürünlerdir.

Halkın mizah gücüyle yarattığı sözlü ürünlerden olan **halk fıkraları** “ince zekâ, şen bir mizac, zarif nükteler ve hazır cevaplıkla örölmüş güldürü cevherleridir.”⁽⁴⁾ Fıkralarda bir dünya görüşü belirtilir, inanılır hale getirilecek şekilde bir durum açıklanır, temelindeki nükte, mizah, tenkit, hiciv unsurları ile tatlı bir sohbet havası, bir eğlence ortamı, içerisinde gerekli ders verilir. Bunlar lâtife, nükte, mizah, masal, kıssa, hikâye şeklinde işlenmiştir.

“Eşyayı canlandıran, konuşturan ve içinde bir sır taşıyan, bir şiir cenneti, bir bilgi yarışması, öğretici ve eğlendirici oyun”⁽⁵⁾ olarak kabul edilen **halk bilmeceleri**, toplumun dünya görüşünü özetleyen sözler olarak değerlendirilen **Atasözleri**, “millî nazım şekillerimizin en küçük parçası, dört mısralı şiirler”⁽⁶⁾den meydana gelen **halk mânileri**, halkın orkakaşa yarattığı sözlü ürünlerden halk türküleri, halk edebiyatının değerli kaynaklarıdır.

(4) Eflatun Cem Güney, *Folklor ve Halk Edebiyatı*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul-1971 s.138.

(5) A.g.e., s.166.

(6) A.g.e., s.212.

“Çocuk Edebiyatı, 2-14 yaşları arasındaki çocukların ihtiyaçlarını karşıyaşın bir edebiyat alanı olup, çocukluk çağında bulunanların hayal, duygu ve düşüncelerine yönelik sözlü ve yazılı bütün eserleri içine almaktadır.”(7)

“Çocuk edebiyatının genel edebiyattan ayrıldığı noktalar yok değil. Bir konu etrafında şekillenir çocuk romanı, hikâyesi, masalı. Çocukların anlayabileceği bir dil kullanılır bu türde. Anlatım ve ifade biçimi sadedir. Cümleler çocuk ilgisine göre ve kısadır. Yani, çocuklar için yazdığının şuurundadır. ...Geniş anlamıyla düşünüldüğünde, çocuklara yönelik bütün yayınları içine alır, çocuk edebiyatı kavramı. Yalnız bir edebiyat değil, sanat dallarıdır da zamanla. Çocuk edebiyatıyla ilgili tartışmalar sürüp gidecektir. Sınırları belli bir edebiyat olabilecek mi bu edebiyat? Şimdilik bir şey söylemek mümkün değil. ..Çocukların değişik yaş ve dönemlerinin özelliklerine göre, dil ve sanat zevki aşılama düşüncesiyle yapılan tüm çalışmalar bu edebiyatı ve alanını genişletmiştir. Çocuklar için yazmak, çocuk dili, çocuk duyarlılığı, çocuk düşüncesi çocuğun anlama seviyesi doğrultusunda gittikçe zenginleşen bir çeşitlilik gösteren bir yazma biçimidir. Netice olarak ‘çocuk edebiyatı’ kavramını, bir ayırıcı olarak kabul ediyoruz. Eğitimcilerin anladığı mânâda bir ‘çocuk edebiyatı’ni sınırlandırılmış bir anlatım ve öğretim tarzı olarak belirlemek gerektiğine inanıyoruz.. Mâhiyeti ve sınırları kesin çizgileri ile çizilememiş olan bu edebiyatın bütün dünya çocuklarına seslenebilme yarışı içinde olduğunu, sanat ve edebiyat ağırlıklı bir yaklaşımla ‘çocuk edebiyatı’ni bütün bir edebiyatın bir bölümü olarak kabul ediyoruz.”(8)

Eğitimde Edebiyat, hoş vakit geçirten, eğlendirici bir özellik taşır, ruha canlılık verir, insanı ciddi ve üzücü durumlarından uzaklaştırarak yaşama gücünü artırır. Çocuklar hayatı ve yaşama yollarını öğrendikleri için edebiyat, hayatı keşfe, insanın kendisini tanımasına, davranışlarını değiştirmesine yardım eder. Edebiyat yaratıcı faaliyetleri teşvik ettiği, çocukların kendi dillerini geliştirmelerine yardımcı bulunduğu için eğitimde büyük önem taşımaktadır.)

“Çoğu geceler, ninemizin dizinde, tatlı uykumuzu bile feda ederek saatlerce dinlediğimiz masallar, halkın ortak şuurunda doğmuş ağızdan ağıza, kuşaktan kuşağa sürüp gelen, cereyan ettiği yer ve zaman bilinmeyen, normal ya da olağanüstü şahıs veya peri, cin, dev, ejderha gibi yaratıklara ait olağandışı ve tamamıyla hayal mahsulü birtakım hâdiselerin hikâye edildiği sözlü halk edebiyatı ürünleridir.” (9)

(7) A.Ferhan Oğuzkan, *Çocuk Edebiyatı*, Emel Matbaacılık Sanayii, Ankara-1983.s.12.

(8) M.Ruhi Şirin, *Türkiye Kültür ve Sanat Yılığ*-1984. Yazarlar Birliği Yayını. Feryal Matbaacılık-Ankara-1984.s.305-306.

(9) Necati Birinci, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, Tercüman Gazetesi, İstanbul-1985,s.283.

Masal, “Genellikle halkın yarattığı, ağızdan ağıza, kuşaktan kuşağa sürüp gelen, olağanüstü kişilerin başından geçen olağandışı olayları anlatan öykü türü”dür.⁽¹⁰⁾

“Kamûs-ı Osmânî’ye göre ‘masal’ kelimesi ‘mesel’in değiştirilmiş şeklidir. ‘Mesel’, halk dilinde meşhur olan âdap ve öğütleri anlatan söz demektir. ‘Darbî mesel’ atalardan kalma hikmetler, ibretli sözler, anlamınadır. Buna göre ‘masal’ Arapça bir kelime olan ‘mesel’den çıkmıştır.”⁽¹¹⁾ “Mesel, örnek, benzer. Kendisinden ziyade altındaki mâna kastedilen mânalı, dokunaklı söz. Terbiye ve ahlâk için yararlı hikâye.”⁽¹²⁾

II - MASALLARIN KAYNAKLARI

Çok eski bir masal türü olan XV.yüzyıl Türk şairi Şeyhî’nin Har-Nâme’sinde Türk zekâsı bütün büyüklüğüyle görülmektedir. Yük taşımaktan iskelet haline gelen eşeği, sahibi yeşil bir çayıra otlamaya bırakır. Eşek orada serbestçe dolaşan öküzleri ve başlarındaki boynuzları görerek:

Bunların başlarına taç neden ?

Bize bû fakr ü ihtiyâç neden ?

diye hayvanlar arasındaki bu eşitsizliğe haykırır. Eşek,onların boyları yani boynuzlarıyla kendisinin ise arka ayaklarıyla korunduğunu düşünemez. Hayvanlar gibi insanlar da farklı yaratılmışlardır. Kanun nazarında aynı ve adalet bakımından eşit tutulmaları, insan hakları sloganı, adalet bakımından doğru olup her insanı aynı kalitede, aynı zekâda ve aynı yaratıcı kudrette sanmak ancak bir eşek gözüyle bakmakla mümkün olduğunu Şeyhî’nin bu nüktesinde görmekteyiz.

Masallar, insanoğlunun istediği, hayal ettiği şeylere ulaşma çabasından doğmuştur. Gerçekten, gönlümüzden neler geçmez, neler hayal etmeyiz ki! Billur köşkler mi, sırça saraylar mı! Bir oluğundan bal, bir oluğundan kaymak akan çeşmeler mi! Hangi birini söyleyim? Saymakla, sıralamakla bitmez ki...İyi ama, hayatta her şey elimizde, irademizde değil. Yoktan yonga kopar mı? Sonunda bu hayale sığmayan arzularımız yüreğimize düğümlenip kalır.”⁽¹³⁾

(10) Türk Dil kurumu.,**Resimli Türkçe Sözlük**, T.T.K. Matbaası, Ankara-1977.s.395

(11) Naki Tezel., **Türk Masalları-I**.Kültür Bakanlığı.M.E.Basımevi, İstanbul-1971.s.III.

(12) Mustafa Nihat Özön.,**Osmanlıca-Türkçe Sözlük**, İnkılâp Kitapevi, İstanbul-1952.s.411.

(13) Eflâtun Cem Güney., **Folklor ve Halk Edebiyatı**, s.87.

Masalların kaynağı “Üzerinde çeşitli nazariyeler vardır. Arnold Van Gennep, Pertev N.Boratav’ın dilimize çevirip 1924’te yayımladığı ‘Le Folklore’ adlı eserinde, çeşitli mekteplerin nazariyelerini şöyle anlatmaktadır:

Mitoloji mektebi, halk masallarını eski mitlerin parçalar halindeki bakiyeleri olarak görüyordu. Bu mektebin natüralist denilen bir şubesi, masallarda güneşe ve fecre, yahut da bulutlara ve yağmura ait mitleri buluyordu. Antropoloji mektebi gösterdi ki, bizimkilerin aynı masallar vahşilerin arasında da vardır. Ve bir mitin masal safına düşmesine ait kesin, açık örnek gösterilemez. Edebiyat mektebi ise, halk masallarının menşei Hint’te aramıştır. Bazı İngiliz bilginlerinin temsil ettiği ritüalist ekol de, halk masallarını, bugün terk edilmiş birtakım ritlerin son izleri ve alâmetleri olarak görüyor.”⁽¹⁴⁾

“Masal dünyası, renkli, sihirli bir dünya, ‘Bir fındık kabuğuna sığar, yedi dünyaya sığmaz! Şu harita üstünde bir yeri yok, Yedi kat yerin dibinde mi desem, yedi kat gökün yüzünde mi? ‘Yedi derya arası’nda mı desem, Kaf dağının arkasında mı? Biliyor muyum? Bilmiyorum; halkın ‘hayalhanesi’nde olsa gerek..”⁽¹⁵⁾

Masallar çok eski maziye sahiptirler. İlk insan topluluklarında meydana geldikleri düşünülür. Her zaman her yerde halkla birlikte varlıklarını sürdürürler, insanlığın hayat ve tabiat karşısındaki ortak duygu ve düşüncelerini işlerler. Bugün bir ülkenin herhangi bir yöresinde tesbit edilen bir masala, o ülkenin çeşitli bölgelerinde, ufak tefek değişikliklere rastlamak mümkündür. Hatta küçük söyleyiş farkları, ifade değişiklikleri ve bazı motif benzerlikleriyle pek çok masalın, değişik milletlerin sözlü edebiyatlarında yer almış olduğu görülebilir. Masallar, meydana geldikleri zaman bir kişinin malı iken, yaygınlaştıkça, yöreden yöreye, Ülkeden ülkeye geçtikçe ilk söyleneni unutulur, toplumun malı olur. Kendisini meydana getiren kişinin masal üzerindeki varlığı silindikçe cemiyetin ortak değerlerini bünyesine alır.”⁽¹⁶⁾

Çok eski bir maziye sahip, ülkenin çeşitli bölgelerinde ufak tefek değişikliklerle rastlanan, meydana geldikleri zaman bir kişinin malı iken, yaygınlaştıkça, yöreden yöreye ülkeden ülkeye geçtikçe ilk söyleneni unutularak toplumun malı olan ve toplumun ortak değerlerini bünyesine alan masalların, halk hikâyelerinden farkını görmek, onların yani masalların kaynakları hakkında bize ışık tutmaktadır.

(14) Naki Tezel., *Türk Masalları-I* s.IV.

(15) Efâtun Cem Güney.,88

(16) Necati Brinci. *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*. s.283.

Halk hikâyeleri, destan yollu hikâyelerden ayrıldığı gibi, halk masalları da halk hikâyelerinden ayrılır. Bilindiği gibi, halk hikâyelerinden ayrılır. Bilindiği gibi, halk hikâyeleri daha çok gerçeğe dayanır; ‘gerçek üstü’ arka plânda kalır. Oysa ki, masallarda ‘gerçek üstü’ başta gelir gerçekler arka plânda kalır. Masallara ‘Bir varmış, bir yokmuş’ diye başlanması ve tekerlemelerle örülmüş(döşeme)si, bu gerçek üstü olaylara hazırlamak içindir.”⁽¹⁷⁾

“Genel unsurları gözönüne alınarak, Türk halk masallarını ‘Hayali Masallar’ ve ‘Gerçekçi Masallar’ diye iki kısma ayırabiliriz. Bütünüyle hayali olanları, hayali kahramanları anlatan gerçeğe, yaşamakta olan hayata uymayan olayları bulunan masalları birinci bölüme sokmak mümkün olduğu gibi,akıl ve mantık çerçevesine sığan, yaşanan hayatın olay ve kişilerine benzeyen masalları da gerçekçi bölüme sokmakta bir sakınca görmüyoruz.”⁽¹⁸⁾

“Görülüyor ki, masallar daha çok ‘gerçek üstü’ olaylara dayanıyor. Bununla beraber, bunların içten içe yürüyen bir özü ve ‘gerçek’ bir yönü vardır. Bundandır usta masalcılar: ‘Masal diyip geçmeyin; kökleri vardır geçmişte; dayanır, durur dağ gibi... Dalları vardır üstümüzde; yeşerir, gider bağ gibi’ derler. Gerçekten masal motifleriyle, aile ve toplum yaşantılarına ait nice nice gerçekler sezdirilmektedir. Olayların akış ve oluşundan ibret gözüyle faydalı dersler çıkarılabileceği gibi, kahramanların tutum ve davranışları da insanlara, insanların ruh ve karakterini tanımak fırsatını kazandırabilir. Çünkü, masaldaki kahramanlar birer sembol, insan misali birer varlıktır. Kurtlar, kuşlar; ağaçlar, taşlar, peri, dev gibi hayali kişiler yerine insan gibi düşünür, insan gibi davranırlar..İnsan gibi iyilik de yaparlar, kötülük de. Huyu,suyu bir değil bunların içlerinde akı da var, karası da...Bu bakımdan masallar insan ruhlarında yapılmış faydalı bir gezinti sayılabilir. Kara yürekliiler arasanda öyleleri var ki, kendilerini dev aynasında görür, burunları Kaf dağında gezer; ya da yüksek dağları ben yarattım sanır elâleme tepeden bakar... imin yanına tütsü ile varılmaz, kurt mu dedin kurttur; kiminin kapısından salâvatla geçilmez, nemrut mu dedin nemrut...Kimi, nabza şerbet vermesini bilir, hinoğlu hindir. imi, kan akacak damarı bilir, cinoğlu cindir...Her sakala bir tarak uyduranlar da bulunur, her yumurtaya bir kulp takanlar da; Kös dinlemiş adamlar da bulunur, kulaklarına pamuk tıkayanlar da...Havadan nem kapanlar da vardır, kilimin dört ucunu suya verenler de; suyu üfleyerek içenler de vardır, saman altından su yürütenler de... İki eli yağlı kara olanları mı ararsın, güneşte leke arayanlar mı, her taşın altından

(17) Eflâtun Cem Güney,s.87.

(18) Naki Tezel,s.IX.

çıkanları mı ararsın, süt dökmüş kedi gibi duranları mı...Yukarıdan atıp aşağıdan tutanları mı sorarsın, deveyi hamudıyla yutanları mı. Bir taşla iki kuş vuranları mı sorarsın, el ağzıyla kuş tutanları mı. İlle o dedikoducular yok mu, dilleri kurusun! Birine gider, bir türlü miyancılar, ötekine gider başka türlü miyancılar, alimallah kardeşi kardeşe düşman eder.)

(Akyürekliiler arasında da öyle eli öpülecek insanlar vardır ki, hangi birini söyleyeyim? Sönen ocakları yeniden yakanlar mı dedin, yıkılan yuvaları yeniden yapanlar mı? Hakka, hakikata tapanlar mı dedin, gönül alıp Kâbe yapanlar mı? On parmağını kandil edip yakanlar mı dedin, on parmağından on hüner akanlar mı, ağzından bal akanlar mı dedin, kaleminden kan damlayanlar mı, 'saymakla, sıralamakla bitmez ki bunlar, bu iyi yürekli insanlar... Demek ki, içlerinde beğenilen, örnek edilmeye değerler de var, beğenilmeyen, şerrinden kaçılması gerekenler de.)⁽¹⁹⁾

(“Masalların içinde eski kültürlerin, dinlerin, törenlerin başlangıcını bulmak mümkündür. Masallar kolektif karakter taşırlar. Masallarda çoğunlukla iyilik-kötülük, adalet-zulüm, doğruluk-haksızlık, alçakgönüllülük-kibir gibi zıt durumların temsilcisi olan kişilerin mücadelelerinden ya da insanların, ulaşılması güç hedef ve gayelere varma isteğinden doğan hayaller işlenir.) Bunlar belli bir topluma malolabilecek özellikler olmayıp, herhangi bir toplumca kolaylıkla benimsenebilecek kalıp haline gelmiş temlerdir. Bu görüşten hareket ederek masallara, ele aldıkları temler açısından yaklaşınca ‘millî masal olmaz’ hükmüne varılabilir. Ancak masalı meydana getiren temi, genişletip olgunlaştıran mahallî unsurlar olduğuna ve bu unsurlar da çoğunlukla millî mahiyet taşıdıklarına göre, her masal, onu söyleyen çevrenin ve milletin özelliklerini taşır ve mutlâka millî bir mahiyet ihtiva eder demek yanlış değildir.”⁽²⁰⁾

İster eski mitlerin parçaları halindeki bakiyeleri olarak görülsün, ister bugün terkedilmiş ritlerin (ayınlerin) son izleri ve alâmetleri olarak kabul edilsin, antropoloji veya edebiyat ekollerinin görüşleri de dikkate alınırsa masallar, insanoğlunun istediği, hayal ettiği şeylere ulaşma çabasından doğmuştur.

Çok eski geçmişe sahip, renkli ve sihirli bir dünya olan masal dünyası, ilk insan topluluklarında ortaya çıkmış, her zaman ve her yerde halkla birlikte varlığını sürdürmüştür. Meziyetleri; güzelde, iyide ve güçlüde, kusurları; çirkinde, kötude ve zayıfta yaşatan, eski kültürlerin, dinlerin, törenlerin başlangıcını, iyilik-kötülük, adalet-zulüm, doğruluk-haksızlık,

(19) Eflâatun Cem Güney,s.90.

(20) Necati Birinci,s.283

alçakgönüllülük-kibir gibi zıt durumların temsilcilerini, insanların ulaşması güç hedef ve gayelere varma isteğinden doğan hayalleri masalda bulduğumuza, başlıngıçta bir kişinin malı iken, çevre değştirdikçe bir kısmı unutulur masal şeklinde herkesin toplumun malı olduğuna göre, masalın kaynığında, toplumun düşünceleri ve ruh hali yaşamaktadır.)

III — MASALLARIN BÖLÜMLERİ

Masallar yapı bakımından üç bölümden ibarettir.

- 1 - Masalın giriş bölümü (Masal başı)
- 2 - Asıl masal bölümü (Gövde)
- 3 - Masal sonu bölümü (Sonuç)

1 - Masalın giriş bölümü: Buna 'masal başı' yani 'tekerleme'si (döşerne) adı da verilir. Masalın en ilginç ve çocukların dinlerken veya okurken çok zevk duydukları, ilgi toplayan bu bölümü çok ustaca ve zekice işlenmiş ve geliştirilmiştir. Okuyucu veya dinleyici bu bölümde dikkatini toplar, bu ritmik havaya uyarak masalla hiç ilişkisi olmayan bu sözlerle realiteden uzaklaşarak masal alemine girişe hazırlanır. "Tekerleme, bütünüyle kelime oyunlarından, birbiriyle pek ilgisi olmayan, ama dinleyicinin ilgisini masala çekmek için bir araya getirilmiş sözlerden meydana gelir. Tekerlemenin asıl güzelliği de, bu birbiriyle ilgisiz kelimelerin bir araya getirilişindeki düzen ustalığındandır." (21)

Eflâtun Cem Güney, 'Her Masalın Başı' hakkında şunları söylemektedir: "Bizim de bir masal dünyamız var; uçsuz bucaksız bir dünya bu! Kel Oğlan'ı da içine alır, Koroğlu'nu da; peri kızını da içine alır, dev anasını da; seni de içine alır; beni de; gene de bir fındık kabuğuna sığar, yedi dünyaya sığmaz. Hani, şu masal dünyasını bir dönüp dolanayım diye, demir asâ yola düşseniz; dere, tepe düz, altı ayla bir güz gitseniz, bir arpa boyu yol giderseniz ancak! İyisi mi, gelin derelerden sel gibi, tepelerden yel gibi geçerek; lâle, sümbül derleyip, soğuk sular içerek; daha da yorulursanız Hızırın atına binerek bir tandır başına götürüyim sizi. Vay ne mesallar, ne masallar var orada; makas kesmedik, iğne batmadık masallar! Oturup bunları dinlemekle kalkıp şu dünyayı dolaşmak bir bence... Öyle ya, masal deyip geçmeyin; kökleri vardır geçmişte, dayanır durur dağ gibi... Dallar var üstümüzde; yeşerir gider, bağ gibi... Ama anlatılacağı gibi anlatılırsa... Zira asıl tadı anlatılışındadır bunların; hele masal ağzıyla iki tekerleyip bir yuvarlamasını bilen masal ustalarından dinlenirse tadına doyum olmaz doğrusu. Ha, işte bu niyetle sizi tandır başına götürüyim dedim ama, bir yer bulabilirsek ne mutlu! Çünkü Allah'ın kışı, tandırın başı olur da kim gelmez. Çağrılan da gelir,

çağrılmayan da; haylanan da gelir, huylanana da; ahlana da gelir, ohlanan da, Kanbur Eşe de gelir, Sarı Köşe de; hâsılı, seyrek basandan sık dokuyana, bir taşla iki kuş vurandan her yumurtaya bir kulp takana kadar kim var, kim yok, sırtı bütün, karnı tok...cümlesi gelir toplanır ama, masalcıbaşıyı masala başlatmak kılay mı? Mübarek, kendini naza çektikçe çeker; onu söyletmek için her biri bir dereden su getirmeye başlar. Kimi yukarıdan atıp aşağıdan tutar, kimi ağzını yumup dilini yutar; kimi ince eğirip sık dokur, kimi süt dökmüş kedi gibi oturur; kimi akıntıya kürek çeker, kimi kırdığı ceviz kırkı geçer; daha daha bir yığın maval, martaval derken masalcımızın çenesi açılır, gayri öyle bir dizip koşar ki, ağzından bal akar, dili de kaymak çalar balın üstüne! İmdi; kalem benim, söz onun; nokta benim, harf onun; okuyun okuyabildiğiniz kadar. Okudukça gönlünüz gül olup açılacak; diliniz de bülbül olup şakıyacak.⁽²²⁾

Örnek:1 - “Bir varmış, bir yokmuş, Zaman zaman içinde, kalbur saman içinde. Deve tellal iken, horoz imam iken, manda berber iken. Annem kaşıktā, babam beşikte iken. Ben babamın beşiğini tıngır mıngır sallar iken. Babam düştü beşikten, alnını yardı eşikten. Annem kaptı maşayı, babam kaptı küreği, gösterdiler bana kapı arkasındaki köşeyi... O öfke ile Tophane minaresini cebime sokmıyayım mı borudur diye....”⁽²³⁾

Örnek:2 - “Zaman zaman içinde, kalbur saman içinde, cinler cirit oynarken eski hamam içinde...nerde var, nerde yok bir sinek geldi, vızıldadı havaya; yağını süzdük üç yüz altmış tavaya, derisini sattık yüz binlerce liraya; kemiklerinden bir köprü kurduk. Çukurova’ya; vay ne köprü, bu köprü; kıldan ince, kılıçtan keskin!..”⁽²⁴⁾

2 - Asıl masal bölümü: Masalın anlatıldığı kısımdır. Bu kısma gövde bölümü adı da verilir. Masal anlatılırken olayların birbirine bağlanması, dikkatin çekilmesi ve anlatılana ritmik bir hava verilmesi için gereken yerlerde ‘Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş’, ‘O yalan, bu yalan; minareyi çalıp da kılıfını hazırlayan..bu da mı yalan?, ‘yalan yuvası olmuş ağzının içi..’ gibi tekerlemelerle anlatılanlara canlılık verilir.

3 - Masal sonu(Sonuç): Masalın son bölümünde de masalcı, çoğunlukla olayın içinde imiş gibi hoş bir şekilde masalı bağlar, anlattıklarına gerçek havası vermek için, gerçekçi sözlerle bir tekerleme yapar. Masalcı o olayları sanki yaşamıştır.

(22) Eflâatun Cem Güney, **Masallar**, s.5.

(23) Naki Tezel, I.s, V.

(24) Eflâatun Cem Güney, **Masallar**, s.111.

Örnek:1 - “Bütün saray sevinip seyran eylemiş, donanıp devran eylemiş ve kırk gün, kırk gece öyle bir toy düğün eylemiş; öyle bir toy düğün eylemiş ki, felek bile bir yaşına daha girmiş; öksüz kızla, padişah oğlu da ermiş muradına; biz çıkalım kerevetine; gökten üç elma daha düştü; yüzü gülmedik yetimlerin başına.”⁽²⁵⁾

Örnek:2 - “Gökten üç elma düşmüş; biri bu masalı dizip, koşana; biri okuyup dinleyene; birini de okudum, üfledim; insan çocuğunun ruhuna bağışladım.”⁽²⁶⁾

Örnek:3 - “Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine...Gökten üç elma düştü; biri anlatanın, öteki yazanın, üçüncüsü de benim.”⁽²⁷⁾

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi, masal sonu orijinal bir şekilde, olayların gerçek bir hava içinde şona erdiği, anlatanın sanki o olayları yaşadığı belirtilerek sonuçlandırılır.

IV - MASALLARIN KAHRAMANLARI

Bir masalın en önemli kişisi o masalın kahramanıdır. “Asıl masal kahramanları insanlardır ama, kiminin adı-sanı yok: Padişah, Vezir, Yörük-beyi, Kizir, bir de Keloğlan gibi...Kiminin ne adı var, bizim ada benzemez:İ-di ile bıdı, Hılı ile Dılı, bir de o Çello gibi. Kurtlar, kuşlar: ağaçlar, taşlardan başka, insan ve hayvan soyundan olmayan hayalî yaratıklar da vardır: Peri kızı, Dev anası, Ejderha, Zümrütanka gibi...Bunlar ne zaman yaşamıştır; belli değil. Masalcı ‘Evvel zaman içinde’ deyip geçiyor. Ben deyim(Destaneler) çağında, siz deyin o çağlardan bu çağlara kadar...”⁽²⁸⁾

Masallar çocuklara çok daha küçük yaşta, çocuğa hissettirmeden ana dilini sevdiren eserlerdir. Masal kahramanları yukarıda belirtildiği gibi belli bir yer ve zamanda yaşamış olan bir topluluğun fertleri değillerdir. Bazan bir derviş, bir padişah, bazan anlatımı kolaylaştırmak ya da kişinin özel durumunu belirtmek için Keloğlan olur masal kahramanı. Türk masallarında her tabaka ve her meslekten kişiler yer almaktadır.

♀ Kadın kahramanlar çoğunlukla çalışkan, iyi yürekli, güzel müsbet kadın tiplerini canlandırırlarsa da cadı karı, üvey ana, zalim kaynana gibi menfi kadın kahramanlara da yer verilmektedir.♂

(25) Eflâatun Cem Güney, *Masallar*, s.26.

(26) A.g.e.,s.175.

(27) Naki Tezel, *Türk Masalları*, I,s.29.

(28) Eflâatun Cem Güney, *Folklor ve Halk Edebiyatı*,s.88-89.

Erkek kahramanlardan genellikle Keloğlan, Türk zekâ gücünü, padişah bazan müsrif, bazan âdil yönetim tarzını sergileyen, derviş ise yol gösterici tiplerdir.

Masallarda insan kahramanlardan başka, dev, cin, peri gibi hayali yaratıkların, tilki, aslan, güvercin, köpek, at gibi hayvanların, dağ, mağara, nehir gibi tabiat varlıkların yer aldığı görülmektedir.

Dış yapısı itibariyle insana benzeyen dev, masallarda olağanüstü varlıktır. Kuvvetli, hızlı yürüyen, düşünülen ya da düşünülemeyen aklın sınırlarına sığmayan işler gören hayali kahramandır.

V - MASALLARIN ÇOCUK EĞİTİMİNDEKİ YERİ

Masalların çocuk eğitimindeki yeri, bu konuda ileri sürülen fikirler ve yapılan çalışmalar şu başlıklar altında toplanarak değerlendirilmeye çalışılmıştır:

- A) Eğitim Tarihi'ne girmiş eğitimcilerin masalla ilgili görüşleri,
- B) Yeni Psikoloji, Yeni Eğitim ve Çocuk Gelişimi hakkındaki yeni bilgilere göre masalın önemi,
- C) Eğitim Sistemleri'nin düzenlenmesinde masala yer verilip verilmediği,
- D) Gelenek açısından masalın değeri,
- E) Mevcut bazı ilmi dökümanlarda, masal hakkındaki görüşler,
- F) Sonuç.

A) Eğitim Tarihi'ne girmiş eğitimcilerin masalla ilgili görüşleri :

“Masal okuma veya dinlemenin çocuklar için zararlı veya yararlı sonuçlar verdiğine veya verebileceğine ilişkin iki aykırı görüş sürekli bir tartışma konusudur. Geçmişte olduğu gibi bugün de hayal ürünü konu ve olaylarla dolu masalların çocuklara verilmesini doğru bulmayan eğitimcilere, düşünürlere ve edebiyatçılara rastlanmaktadır. Onların iddiasına göre, masallar, çocukları hayatın gerçeklerinden uzaklaştırır, yanlış inançlara sürükler, doğru ve mantıklı düşünme alışkanlığının gelişmesini engeller. Geçmişte bu görüşün en güçlü temsilcileri olarak Fransa'da N. Boileau (1636 - 1711) ve J.J. Rousseau (1712 - 1778) gibi düşünür ve eğitimcileri görürüz. Rousseau bu konuda çok aşırı bir tutum içinde olmuş, hatta Emile'in masal okumasını ve bu arada özellikle La Fontaine'in Fabllarını okumasını yasaklamış, ona ancak Robenson'u okumasını salık vermişti. Masala karşı bu tutum bir süre etkisini şiddetlendirmiş, yazarlar da çocuklar için daha çok bilim ve fen konularını işleyen, ahlâki davranışlar üzerine

eğilen eserler meydana getirmişlerdi. Bununla birlikte, bir takım eğitimciler ve yazarlar da çocuklara masal okunması veya okutturulmasından yana görüşler ileri sürmüşlerdir. Anatole France (1844 - 1924) ‘İnsanı hayvandan ayıran tebessümden ziyade hayaldir.’ İnsanının hayvana üstünlüğünü de sağlayan hayaldir.’ sözleriyle çocuklara yalnız öğretici nitelikte kitaplar verilmesini isteyenler karşısında yer almıştır. 1952 yılında UNESCO tarafından Paris’te düzenlenen Çocuk Kitapları Sergisi dolayısıyla düşüncelerine başvurulmuş George Duhamel (1884 - 1966) ve Andre’ Maurois (1885 - 1969) da ‘çocukların olağanüstü olayları anlatan masallara ihtiyaç duyduklarını, yaşları bakımından küçük çocukların âdeta çağını yaşadıklarını, çocuklara masal verilmesi bile onların bunu yaratacaklarını’ söylemişlerdir.”⁽²⁹⁾

“Rousseau çocuklara hikâye ezberletilmesini uygun bulmamaktadır. Zira çocuklar hikâyeleri yanlış anlarlar. Hatta Rousseau, bu devirde yazı öğretmeyi de hoş görmemektedir. Mamafih, bu noktada ilginin yeri büyüktür. Eğer öğretmen yazının faydasını anlatırken çocukta ilgi uynadırmaya muvaffak olursa o zaman çocuk kendiliğinden yazı öğrenmeye heves duyar; aksi halde yazı, çocuk için bir işkencedir. Böyle bir ilgi uyandırılırsa Emile’in on yaşından önce okuma ve yazma öğrenmesi mümkündür. On beş yaşına kadar öğrenmezse zararlı bir harekette bulunulmuş olmaz. Rousseau’ya göre Emile; on iki yaşına kadar hemen hemen hiçbir kitap görmemelidir.”⁽³⁰⁾ J. Locke ve Montaigne’in etkisinden tamamiyle kurtulmamış olan Rousseau⁽³¹⁾, “Kızlara da, erkekler gibi, çok öğüt vermek doğru değildir. Zira ahlâkî vaızlar ve öğütler eğitimin ölümüdür.”⁽³²⁾ derken eğitimde “Mânevî eğitimi mümkün mertebe geçiktirmeyi, okul öğretimine ve eğitimine değer vermemeyi” savunmaktadır.⁽³³⁾

İnsanlık tarihinin ilk devirlerinde büyük bir medeniyet yaratan Mısır’da “Edebiyatta şiir, çok vakit dinî şarkılar ve ilâhilerden ibaretti. Sonra kahramanlığa ait nesirler de makbuldü. Allahların oğlu sayılan kırılları ve firavunları kutsamak maksadıyla bir çok kasideler ve mersiyeler kaleme alınırdı. Tarihî hikâyeler ve masallara kıymet verilirdi.”⁽³⁴⁾

Dünyanın en eski milletlerinden biri olan Çin’de, irade kuvvetini yenilik yaratmaktan ziyade eskiyi muhafaza etmek ve belli bir şey üzerine durmadan, bıkmadan çalışmak amacına yönelik eğitim sisteminde; her türlü

(29) A. Ferhan Oğuzkan, s.30.

(30) H. Fikret Kanad, *Pedagoji Tarihi*, Millî Eğ. Bakanlığı Basımevi, İstanbul - 1963.s.350.

(31) A.g.e.,s.357.

(32) A.g.e., s.356.

(33) A.g.e.,s.360.

(34) A.g.e.,s.18.

faaliyette kutsal kitaplardan biri olan Şaking'de, Liki kitabında, Konfüçyüs (M.Ö.551 - 479) de Lâotze (M.Ö.604 - ?) nin fikirlerinde, Konfüçyüs'ün Çong - Yung = Değişmeyen Ruhî Temel adlı eserinde, büyük eğitimci Çu - hi'nin görüşlerinde, Liu (cemaat), Çiyang (kanton), Siu (kasaba), Hio (il) okullarına ait programlarda, eğitimde hayalgücünün gelişmesine yardım eden masalların zararlı olduğuna dair hiçbir görüşe rastlanmamakta, o günkü görüşler dört yüz yıl sonra eğitimci Ratke (1571 - 1635) ve Comenius (1592 - 1671) tarafından da aynen kabul edildiği görülmektedir.

Eski tarihin ve medeniyetin orijinal kavimlerinden biri olan, Hindistan yarımadasına yerleşen **Hin'**u'lar kendilerine mahsus bir medeniyet ve sosyal teşkilât yaratmışlar, Brehmenler ile Buda ve Budistik dönemlerinde, edebiyat anlayışlarında, eğitimde masal ve hikâyeye önem vermişler, okul eğitiminde çocuğun iyi hareketlerde bulunması için bazı kurallar tesbit etmişlerdir.⁽³⁵⁾

Hindu'ların Hindistana yayılmadan önceki eğitimlerine çok benzeyen **İran** eğitiminde, İran Tarihi öğretilirken, çocuklara faydalı telkinler yapmak amacıyla bir çok tarihî olaylar süslenerek ve büyütülerek anlatılır, bilhassa tarihî masallara yer verilirdi.⁽³⁶⁾

Babil ve Asurlular eğitimde, kırılların hayatına ait okuma parçalarına, kahramanlık hikâye ve masallarına yer verdikleri, eğitim programlarını dikkatle düzenledikleri, bazı savaşlardan, barışlardan, antlaşmalardan, kırılin ava gidişinden ve hayatından, ahlâk eğitiminde etkili bir şekilde din ve ahlâk telkinine halkın geleneğine uygun masal ve hikâyelerin okunmasına ve öğretilmesine yer verildiği görülmektedir.⁽³⁷⁾

Fenikeliler ve İbranilerde "Halkın kahramanlığa ait bildiği şarkılar ve masallar toplanmış, yazılmış ve hepsi tarih olayları arasına" sokulmuş, Halkın eğitiminde masallar, bilmeceler ve görgüye ait atasözlerinin de eğitsel etkisinden faydalanılmıştır."⁽³⁸⁾

Kültür ve medeniyet alanında eski devrin en ileri milletlerinden biri olan **Yunanlılar** da eğitimde en çok değer verilen parçalar, "Heziyodos'un şiirleri ve Homeros'un kahramanlık hikâyeleriydi."⁽³⁹⁾

(35) A.g.e., ss.45 - 71.

(36) A.g.e., ss.72 - 80.

(37) A.g.e., s.86, 88.

(38) A.g.e., s.104, 105

(39) A.g.e., s.116.

Sokrat (M.Ö.469 - 399) “edebiyattan hoşlanır, eski ve tanınmış ediplerin yazılarını ve eserlerini öğrencileriyle beraber severek okur, okuduğu güzel noktaları alır, öğrencileriyle beraber çözümler ve bunlardan beraber faydalanırdı.”...“Kuramsal bilgilere değer verir ve onca gerçek bilgi bunlardır.”⁽⁴⁰⁾

Eflâtun (M.Ö.427 - 348), “eğitimin amacının, bedenle ruh arasında ahenk sağlamak olduğunu savunurken, ilâhlar hakkında mitolojiden başlayarak bilgi verilmesini, dilin temel öğelerinin her türlü eğitim faaliyetleriyle geliştirilmesini, edip ve şairlerin yalnız iyi parçalarının çocuklara okutulmasını ısrarla istemektedir.”⁽⁴¹⁾

Aristo (m.Ö.384 - 322) mânevî etki bakımından tarih derslerine önem vermekte, eğitimde ahlâkî bilgilere karşı ilk önce ruhun hazırlanmasının gerektiğini istemekte, Eflâtun edip ve şairlerin yalnız iyi parçalarının okutulmasını tavsiye ettiği halde Aristo, eserlerinin tamamının okutulmasını uygun bulmaktadır. ⁽⁴²⁾

Eski Roma’da ve Eski Türkler’de, Hazreti Muhammet’le başlayan **İslâm Eğitimi**nde masal benimsenmekte, **Yusuf Has Hacıp** (1012 - 1072), **İmam Gazali** (1058 - 1111), **Keykavus** (? - 1220) unda masala ve hikâyeye karşı olduklarına dair herhangi bir görüşe rastlanılmamaktadır.⁽⁴³⁾ **Ortaçağ’da** okuma ve yazmaya önem verilmekte, efsane ve şarkıların genç kızlara dahi öğretilmesi ısrarla istenmektedir.⁽⁴⁴⁾

İtalya’da kök salan hümanizm akımı az zaman sonra bütün batı Avrupa’ya yayılmışsa da rönesans ve hümanizmi savunan eğitimcilerin fikirlerinde de konuya karşı çıkılmadığı görülmektedir.⁽⁴⁵⁾

Rönesans’ın hümanist anlayışını savunlardan **Erasmus** (1467 - 1556) bir çok eserlerinde eğitime ait görüşlerini açıklamış, “çocukları küçük yaştan itibaren fazilete ve bilime göre yetiştirilmesi mecburiyeti üzerinde durmuş, ilkçağ edebiyatına, anlatıma büyük önem vermiş, eşyalardan kelimeye değil, kelimelerden eşyaya gidilmesi gerektiğini, çocuk gelişiminin bunu mecbur kıldığını savunmuştur.”⁽⁴⁶⁾

(40) A.g.e., s.138, 137.

(41) A.g.e., ss.141 - 158.

(42) A.g.e., ss.164 - 165.

(43) A.g.e., ss.212 - 230 ile Hasan Ali Koçer, **Eğitim Tarihi**, Ankara - 1980. ss.174 - 241.

(44) Hasan Ali Koçer, **Eğitim Tarihi**, ss.242 - 277.

(45) J. Leif - G. Rustin, Genel Pedagoji, Millî Eğ. Basımevi, Ankara - 1974. s.24 (Çeviren : Nejat Yüzbaşıoğulları)

(46) H. Fikret Kanad, ss. 35 - 39.

Rabelais (1483 - 1553) eğitimde 'hürriyet ve tabiat sevgisi' ilkesini savunmuş, 'çocuğu bir bilim deryası haline getirmek, fikrî ve ahlâkî incelik kazandırmak, bunun için de eşyalardan kitaplara, kitaplardan eşyalara geçmeyi metot olarak kabul etmiş, salt ezberlemeye karşı çıkmıştır.'⁽⁴⁷⁾

Montaigne (1533 - 1592), asıl eğitimin kitap kullanılmadan yürütülmesini kabul etmekte, çocuğun sırtında 'kitap yüklü bir merkep değil, faaliyete hazır bir insan haline getirilmesini' istemektedir. Fikir eğitimi ahlâk eğitiminden ayırmayan eğitimci, felsefe konularının Bocaccio'nun masallarından daha kolay anlaşıldığını, bir çocuğun bunları, sütanneye verildiği andan itibaren, okuma - yazmadan çok daha kolay öğrenilebileceğini söylemektedir.'⁽⁴⁸⁾

Comenius (1592 - 1671) herkes için eğitim isterken, Montaigne'nin basit zihnî eğitime karşı çıkmakta, modern anlayışa ve ilmi esaslara dayalı bir eğitimi savunmakta masallara karşı herhangi bir görüşüne rastlanılmamaktadır.'⁽⁴⁹⁾

Locke(1632-1704), **Diderot**(1713-1784) **Pestalozzi**(1746-1827) çocuğun devamlı faaliyette olmasını, çocukla gerçek arasına kitapların konulmasını istemektedirler. **Basedow**(1723-1790), **Kant**(1724-1804) ve **Herbart**(1776-1841), irade eğitime önem verirken, eğitimcilerin çocuğun yanında gelecekteki yetişkin insanın temsilcisi olmasını bunun için ihtiyacı olan her türlü yardımda bulunulmasını ileri sürmektedirler. **Goethe**(1749-1832) ve yeni pedagoji anlayışını getiren **Renan**(1823-1892), **Auguste Comte**(1798-1857), **Sepencer**1820-1903), 'hürriyetçi eğitimin savunucusu **Tolstoy**(1828-1910), **Ellen Key**(1849-1926), yeni okulların kurucuları **Kerschensteiner**(1855-1932) **Devey**(1859-1952), **Decroly**(1871-1932), **Madame Montessori**(1870-1952)nin eğitim görüşleri arasında masallara karşı olduklarına dair veya çocuklar büyütülürken onlara masal öğretilmemelidir şeklinde fikir ileri sürmemişlerdir'⁽⁵⁰⁾

Sonuç: Eğitim Tarihi'nde masal okuma ve dinlemenin çocuk eğitimindeki önemi M.Ö.1400 yılından itibaren ele alınmış, tarihî devirler içerisinde medeniyetlere, milletlere, yöneticilere ve milletlerin eğitim alanında çalışan eğitimcilerine göre değişiklik göstermişse de, genellikle sağlam bir temele dayandırılarak masala karşı çıktığına dair (mahdut sayıda) kesin görüşlere rastlanılmamaktadır.

(47)a.g.e., ss. 35-39.

(48) A.g.e.,s.51.

(49) A.g.e.s.65.

(50) A.g.e.ss.65-94.

B)Yeni Psikoloji, Yeni Eğitim ve Çocuk Gelişimi hakkındaki yeni bilgilere göre masalın önemi:

“Devamlı bir gelişim halinde bulunan çocuk, her şeyi yapmamak için kendisini frenliyecek güçte değildir... Onun düşünme şekilleri bizimkilerden çok farklıdır. Çocuğun ilk senelerinin psikolojisi (ruh hayatı) bilinmezse, onu iyi anlamak mümkün değildir... Çocuk gelişiminin genel seyri doğru ve düz bir çizgi meydana getirmez, fakat süratle veya ağır ağır uzayan eğriler, basamaklar, buhranlar ve vakitsiz duraklamalar ihtiva eder. Bu buhranlar simetriklerdir... İlk yaş, ilk keşiflerin yapıldığı yaştır. Dolaysız mekânı, hareketi, sözü keşfeder, pek büyük bir heyecanlanma kabiliyeti gösterir. Üç yaşında hürriyete doğru ilk adımı atar dört ilâ yedi yaş arası duyguları alma kabiliyetinin en yüksek çağına yeni zihnî fonksiyonlarının ve zaman kavramının meydana gelmesine, egosantrizme, sosyal gelişmenin ve ahlâk duygusunun belirlenmesini ulaşır. Yedinci yaşta hürriyete doğru ikinci adımı atarken yeni okulun sosyal çevresi ile onun iyi tesirleriyle daha iyi olması sağlanır. Sekiz ilâ on iki yaş arasında soyut düşünce fonksiyonları uyandığı sıralarda normal, güç ve tutuk sosyal hayatları belirir, aile ve okul anlaşmazlıkları, kompleksler, duyarlılık ile hürriyete doğru üçüncü adımı atarak on iki yaş buhranına girer. On dört yaşından on sekiz yaşına kadar geçen ergenlik çağında intibaksızlık dönemi başlayacağından bu yaşa kadar çocuk psikolojisinin çocuğun gelişimiyle ilgili her türlü bulgularını, çocuğu eğitmek gibi güzel bir mesleğe sahip olanların ve bununla ilgili yöneticilerin sorumluluklarını bilerek konuya eğilimleri gerekmektedir.”⁽⁵¹⁾

“Bugün, insan gelişimine ait fikirler o kadar çok gelişmiştir ki, şimdi, daha birçok sene önceki fikirleri bile sathî görmekteyiz. Bu hal dikkate değer bir olaydır. Bir kere bedenî büyüme üzerindeki yeni araştırmalar, beden gelişmesiyle, şahsiyet gelişmesi arasındaki yakın ilişkileri, eski araştırmalardan daha bariz olarak göstermektedir. Şimdi aynı fertler üzerinde yapılmakta olan araştırmalar, çocukluktan olgunluğa kadar devam eden muğlâk fakat harikulâde bedenî değişimleri uzun yıllar devamlı bir surette takip etmektedir. Bunlara muvazi olarak da, her çocuğun değişmelere ait etraflı gözlemler yapılmaktadır. Bütün bu araştırmalar ve gözlemler, önceki araştırma metotlarındaki illellikten veya grup ortalamasına fazla önem vererek ferdi farkları gözden kaçırmaları yüzünden müphem kalmış birçok münasebetleri daha iyi açıklamaktadır. Psikolojik gelişmeye ait yeni bilgiler, büyüme ve değişmeye ait yeni bilgilere dayanmaktadır. İnsan gelişimi bilgisine son yılların yaptığı ikinci hizmet de heyecan dinamizmine (émotiinel dynamics)

(51) Guy Jacquin, *Çocuk Psikolojisinin Ana Çizgileri*, Remzi Kitapevi-Yükselen Matbaası-İstanbul,1969(Çeviren:Mehmet Toprak) S.56.62.69.91.100.136.146.

ait anlayıştır. Şimdi heyecan hayatının gelişme ve değişmesi üzerinde, zekâ gelişmesinden daha önemli durulmaya başlanmıştır. Bir genci harekete getiren ve hareketinin istikametini tayin eden kuvvetler, ferdin anlayışı değil, fakat umumiyetle kendisinin bile farkında olmadığı hisleridir. Umumiyetle bu kuvvetler, ferdin anlayışı değil, fakat umumiyetle kendisinin bile farkında olmadığı hisleridir. Umumiyetle bu kuvvetler gençle yakın, temasta bulunan yetişkinler tarafından yanlış anlaşılır. Fakat eğer bir öğretmen bunları anlayabilirse öğrencisine ait meselelerin içyüzüne nüfuz edebilmiş olur ki bu son derece kıymetli bir sonuçtur. **Üçüncü olarak**, çocukluk ve ergenlik devreleri boyunca sosyal gelişme ile sosyal ve kültürel çevrenin bir bütün olarak bu gelişme üzerindeki etkilerine gittikçe artan bir önem verilmektedir. Bugün insanoğluna ait bilinen bâriz hakikatlerden biri, artık onun bir "biyolojik organizma değil," fakat "sosyal bir varlık olduğu keyfiyetidir." İnsanoğlunun sosyal büyümesi, bedenî büyümesinden daha az önemli değildir. Onun yaşadığı dünya, fizikî dünya olmaktan daha çok sosyal bir dünyadır. Öyleyse çocukluğun ve gençliğin sosyal psikolojisi diye adlandırılacak yeni çalışmaların önemi, yalnız orijinal oluşlarından ve bu konuyu yeniden ele alışlarından değildir. Bu çalışmaların önemi daha da büyüktür. Çünkü bu çalışmalar alâka, idealler ve topyekûn şahsiyetteki gelişmelerin incelenmesinde de önemli bir yer almak zorundadır. **Son olarak**, ideallerin kıymet hükümlerinin önemi, psikolojide yeni bir değer kazanmaya başlamıştır. Bu değer kazanma, dünyanın her tarafında da artmaktadır. Dünya, artık hiç bir kimse için dümdüz, renksiz ve her şeyi aynı değerde olan farksız bir maddeler yığını değildir. Her insan, bazı kimselere, eşyalara ve fikirlere kıymet verir, diğerlerini reddeder; bazı hareketleri yanlış, bazılarını doğru bulur; bazı şeylere çirkin, bazı şeylere güzel nazarıyla bakar. Bazı fikir ve idealler vardır ki bütün bir ömrünü vakfeder, hatta hayatını feda eder. Çocukluk ve gençlik devresi boyunca doğru, güzel ve gerçeğe ait tavırların fikirlerin gelişmesi, hakikaten önemli bir konudur. Öyle bir konu ki bunun gerek psikolojide gerekse eğitimde kısmen olsun ihmali cidden esef edilecek bir şeydir."(52)

Gelişme psikolojisi, çocuğun fizikî gelişmesi, olgunlaşmasının çeşitli safhaları ve sosyalleşme ile kız ya da erkek gibi cinsiyet farkına göre ilgilerinin gelişmesi gözönünde bulundurulduğunda, okuma yazma bilmeyen çocuğun dört yaşına kadar hızla gelişerek doruğa eren hayal gücü faaliyetlerini resimlere bakarak, kendine göre yorumlar yaparak, hikâye ve masal

(52) Sidney L. Pressey-Francis P. Robinson, **Psikoloji ve Yeni Eğitim**. Cilt-1. Millî Eğitim Basımevi-İstanbul-1975 (Çeviren: Hasan Tan) ss.1-2.

uydurarak tatmin olduğunu kaydettiğinden, genellikle masal, macera, keşif-icat, polisiye türündeki hikâyelere daha çok ilgi duyduklarından eğitimcilere önemli görev düştüğünü kaydetmektedir. Çocuklar, macera türündeki konuları doğru kabul ettiklerinden, onun çok sevdiği hikâye ve masallara doğru, ahlâkî değerler katılarak öğrenme güdüsünü tatmin edip onu rahatlatmak gerekmektedir. 6-7 yaşlarında gelişen algıları anlatılanlarla ve görme yoluyla alınarak peri masalları ve benzeri konularda ki ilgiler dokuz yaşlarında erkeklerde azalır, kızlarda artar, on-on bir yaşlarında bu ilgi, hikâye, ev ve aile hayatına yönelir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Yeni Psikoloji, Yeni Eğitim ve Çocuk Gelişimi hakkındaki yeni bilgiler, büyüme çağına olan çocuğun olgunluğuna erişinceye kadar kendini tanımasına, verilecek örneklerle çalışan, iyi yürekli, adil, yardımsever, millî ahlak ve terbiyeye, aile yapısına uygun idealler ve kıymet hükümlerine, sosyal ve kültürel çevrenin bir bütünü olarak yetişmesini istemektedir. 1

C) Eğitim Sistemleri'nin düzenlenmesinde masala yer verilip, verilmediği :

Eğitim sistemleri, eğitimi bir müessese olarak diğer sosyal sistemler arasında, bir kavram olarak da ilim, fen, sanat ve teknik kavramları arasında istikrarlı yerine oturtarak sağlam ve gerçek bir faaliyet kazandırır. Bugünkü eğitim anlayışına göre genellikle bir eğitim sistemi birbiriyle ilişkili ve içiçe aşağıdaki unsurlardan meydana gelmektedir :⁽³³⁾

1 . Eğitimin genel amaçları : Yani anayasa düzeni içinde toplum ve toplumu meydana getiren vatandaşların istek ve ihtiyaçları.

2 . Eğitimin temel ilkeleri : Yani amaçların sosyal devlet ilkelerine göre gerçekleştirilmesinde gözetilecek esaslar.

3 . Eğitimin kuramlarının amaç ve görevleri : Yani genel amaçları temel ilkelere uygun olarak gerçekleştirecek sistemin yapısı.

4 : Programlar : Yani eğitim kurumlarının amaç ve görevleri. Genellikle üç önemli programlar asla ihmal edilmemelidir. "Eğitim programları; bir eğitim kurumunun, çocuklar ve yetişkinler için sağladığı, millî eğitimin ve kurumun amaçlarının gerçekleşmesine dönük tüm faaliyetleri kapsar. Öğretim, ders dışı kol faaliyetleri, özel günlerin kutlanması, geziler, kısa kurslar, rehberlik, sağlık vb. hizmetler ve fonksiyonlar bu çerçeve içine girer. **Öğretim programları;** eğitim programı içinde ağırlık taşıyan bu kesim genellikle, belli bilgi kategorilerinden oluşan ve bir kısım okullarda beceriye ve uygulamaya ağırlık tanıyan, bilgi ve becerelerin eğitim programlarının

amaçları doğrultusunda ve plânlı bir biçimde kazandırılmasına dönük bir programdır. **Ders programı** öğretim programlarında yer alan “bilgi kategorilerinin disiplinlerin” ve faaliyet alanlarının, eğitim amaçları ile ilişkili özel amaçlarını gerçekleştirmeleri için öğretim ilkelerini, konuların alt kategorilerini ve değerlendirme esaslarını içeren ve eğitim-öğretim programlarındaki esasları öğrenci davranışına dönüştüren programdır. Uygulamaya üç, program tanımı da genelden özele doğru içiçe bir görünüm gösterir.”⁽⁵⁴⁾

5 : Ölçme ve değerlendirme düzeni : Yani eğitim sisteminin genel yapısı içinde öğrenci akışını ayarlayan kurallar.

6 : Öğretmenlik mesleği : Yani sistemi çalıştıran, eğitim, öğretim, yönetim ve denetim görevlerini gerçekleştirecek temel unsur

7 : Okul yapı ve tesisleri ve bunların standartları : Yani eğitim kurumlarının optimal büyüklükte kurulması ve verimli şekilde işletilmesi.

8 : Okullaşma Hedefleri : Finansman kaynakları ölçüsünde yukarıdaki bütün unsurları birden etkileyen eğitim plânlamasını, bölgeler arası dengeli kalkınmayı, imkân ve fırsat eşitliğini, eğitimin gelişmesini ve yayılmasını her kademede sağlayan esaslar...

Eğitim sistemimiz, Anayasamızda yer alan temel görüşlerin ışığı altında 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nun ikinci maddesine yukarıda açıklanan hususları içine alan hükümlere yer verildikten sonra, beşinci maddesinde;

“Millî eğitim hizmeti, Türk vatandaşlarının istek ve kabiliyetleri ile Türk toplumunun ihtiyaçlarına göre düzenlenir. “hükmü ile bu bölümün başlığında açıklandığı gibi eğitim sisteminin çocuğun her türlü ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde düzenlemesini mecburi kılmaktadır.

Hangi yaşlardaki çocukların hangi çeşit kitapları tercih ettikleri hususunda yapılmış bir araştırma konumuza önemli ölçüde ışık tutacaktır.”⁽⁵⁵⁾

A.6-7 yaşlarında : Kısa, bol resimli, konuları hayvanlar, devler, periler olan **Masallar**

B.9-10 yaşlarında : **Masallar**, alet ve icatlar, meşhur adamların hayatları. Bunların yüzdeleri şöyledir :

%32 harp ve casusluk

%29 okul ve spor

%16 izcilik

%23 sergüzeşt biyografi -

(54) Fatma Varış, **Eğitimde Program Geliştirme**, Ankara Üniversitesi Bazımevi. Ankara-1978.s.17.

(55) Ingram, C.P., **Education of the Slow-Learning child**, World Book Yonkers.s.419.

C.12-23 yaşlarında : Bu çağ okuma çılgınlığı devresidir. Bunların yüzdeleri şöyledir :

%37 ev hayatına ait çalışma ve masallar

%15 okul hayatına ait masallar

%6 peri masalları

%7 aşk hikayeleri

%6 tarihi konular

%29 diğer çeşitli konular.

Sonuç olarak denilebilir ki, eğitim sistemleri düzenlenirken, büyümekte olan çocuğun değişik konularla ilgili ihtiyaçları tespit edilerek çocuğun isteğine uygun programlar konulmak ve çocuğun gelişmesine yardım edilmelidir.

D) Gelenek açısından masalın değeri :

Ziya Gökalp'a göre, 'eğitim kültürün bir tecellisidir...mürebbi, eline verilen çocukları içinde yaşayacakları çevrenin kültürüne göre yetiştirmek mecburiyetindedir...Eğitim, bir cemiyette, yetişmiş neslin henüz yetişmeye başlayan nesle, fikirlerini ve hislerini vermesi demektir...Kültür millîdir ve kültürün çocukların ruhuna aşılmasından ibaret olan eğitimin de millî olması gerekir..Kültür, bir milletteki dinî ahlâkî, hukukî, lisanî, estetik, iktisadî, müesseselerin toplamı demektir.”⁽⁵⁶⁾

Her memlekette olduğu gibi memleketimizde de eğitimin genel nitelikte üç temel amacı vardır. [“Eğitimin birinci temel amacı millî kültürün devamlılığını sağlamaktır. Bu amaç millî ve manevî değerlerimizin genç nesillere en doğru çarpıtılmamış yorumlarla öğretilmesini gerektirir. Eğitim faaliyetinin ikinci temel amacı, eğitimin sosyal gelişme ve ekonomik büyüme için bir vasıta olarak kullanılmasıdır. Eğitim faaliyeti ile güdülmesi gereken üçüncü temel amaç, millî kültür değerlerimizle sosyal gelişme ve ekonomik büyüme gayeleri arasındaki intibak potansiyelini ve bunun ne ölçüde realize olduğunu göstermek ve realizasyon imkânının artırılmasını sağlayıcı tedbir-
lere göre çizilmiş bir eğitim stratejisi uygulamaktır.”⁽⁵⁷⁾

Gelenek bir toplumda, toplulukta kuşaktan kuşağa iletilen ruhsal kültür öğelerinin her biri”⁽⁵⁸⁾dir.

“Gelenek, bir toplulukta, nesilden nesile aktarılacak gelen ve bu vasfından dolayı saygı duyulan bilgi, davranış şekilleri, kültür değerleridir.”⁽⁵⁹⁾

(56) Ziya Gökalp, *Terbiyenin Sosyal ve Kültürel Temelleri*. I. Hz. Rıza Kardeş. ss.321,326.

(57) Anıran Kurtkan Bilgiseven, 'Millî Eğitim Stratejimiz Nasıl Olmalıdır?' *Türk Dünyası Araştırmaları*, sayı:41. Nisan 1986.

(58) T.D.Kurumu, *Resimli Türkçe Sözlük*, Türk Tarih Kurumu Matbaası-1977.s.395.

(59) Şemsettin Sâmî, *Temel Türkçe Sözlük*, s.410. Tercüman Yayınları.

Batı Edebiyatı Yeni Eleştiri Okulu'nun kurucularından T.S.Eliot'un şu sözleri konumuza açık bir şekilde ışık tutmaktadır: "Gelenek, hemen bir önceki neslin başarılarını eleştirmeksizin körükörüne taklit etmek anlamında kullanılacaksa, kesinlikle ondan kaçınılmalıdır. Buna benzeyen ve doğar doğmaz kaybolup giden akımlar gördük; yenilik, tekrardan daima daha iyidir." Gelenek bundan daha geniş bir anlama sahiptir. Eğer geleneğe sahip olmak istiyorsanız, çok gayret sarfetmeniz gerekir. Geleneğe sahip olmak için önce "tarih şuuru," geliştirmeye ihtiyaç vardır. [Tarih şuuru sadece 'geçmiş'in geçmişliğini bilmek değil' fakat onun 'hal'de de var olduğunu anlamak demektir! 'Geçmiş'in 'hal' içinde varlığını hissetmek kadar ebediyeti sınırsız, sınırlı olanda, yani bugünde bulmak, bu beraberliği hissedebilmek herkesi gelenekçi yapar."] (60) T.S.Eliot ayrıca, içinde yaşadığımız çağa kadar değişikliğe uğrayarak gelen her türlü kültür değeri yenilerin katılmasıyla aralarında eski-yeni bir organik bütün teşkil ederek uyum içerisinde 'geçmiş'in çağın şuuruyla yoğrularak 'hal'in 'geçmiş'e yön verdiğini de savunmaktadır.

"Durkheim'e göre, iki türlü tarih vardır: Biri şe'ni(objektif) tarihtir, diğeri millî tarihtir. Şe'ni tarih, vakaları olduğu gibi görmeye çalışır. Bunda muvaffak olmak için vesikaları inceden inceye tetkik eder. Vesikaları abidelerle kontrol eder. Tarihî usulün, bütün kaidelerine riayet ederek, geçmiş zamandaki vakaları yeniden diriltmeye, yeniden canlandırmaya çalışır. Mamafih, bu tarihî vakaları olduğu gibi görmekle de iktifa etmez. Her vakanın sebebini kanununu da aramaya çalışır, vakaların izahını da kendisine bir vazife bilir...Millî tarihe gelince bunun gayesi sırf pedagojiktir. Çocuklara kendi vatanlarını sevdirmek, milletlerini en muhterem bir millet tanıtmak için en iyi vasıta, onlara ataların faziletlerini, kahramanlıklarını milletin şanlı, şerefli sergüzeşlerini öğretmektir. Çocuklara istikbal için verilecek mefkûre, tarih vasıtasıyla daha iyi telkin edilebilir. Mefkûre ağacının kökleri mazinin ne kadar derin noktalarına inebilirse istikbaldeki çiçekleri ve yemişleri de o derecede tarâvetli ve feyizli olur." Alman müverrihlerinden Traçke, "Tarih maziye bilmek ilmi değil, istibali yapmak sanatıdır" derdi. Tarihin bu nev'ini, ötekinden ayırmak için 'millî tarih' adı verilir. Görülüyor ki millî tarih, mahiyetçe bir sanattır. Pedagojik, terbiyevî bir sanattır. Bunun vazifesi çocuklara dedelerin mefâhirini, milletin şanlarını, vatanın şereflerini öğretmektir. Tarihin bu iki nev'i de faydalıdır, ikisi de lüzumludur. Müverrihlerin

(60) Eliot, T.S., *Edebiyat Üzerine Düşünceler*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. Başbakanlık M.Ankara-1983(Çev.DOÇ.Dr.Sevim Kantarcıoğlu) ss.

itina edecekleri en mühim nokta şe'ni tarihe millî tarihin serbest usullerini sokmamaktadır. Hülâsa denilabilir ki şe'ni tarih insaniyetin hafızasıdır, millî tarih ise, ait olduğu milliyetin vicdanıdır.”⁽⁶¹⁾

—“Şehadetin, yani gözle görülen şeylerin tarih sahasında başlıca üç şekli vardır: An'ane, abideler, yazılı vesikalar. An'ane, vakaların şifâhi surette halkın mülhak bir batından lâhik bir batına itikalidir. An'ane, bir nevi halk hükümleri olduğundan, an'aneyi anlamak için halk hükümlerindeki huususi-yetini tetkik etmek lazımdır. Tarihin hakikat olarak kabul edeceği rivayetler, kıymet hükümlerinden çıplak, salt şe'niyet hükümleri olmalıdır. Halbuki halk hükümleri, daima kıymet hükümlerini muhtevidir. Cumhur, hiçbir vakit fikirlerine mefkûre ve kıymet aşılamsızın düşünemez. Cemaat bir işin yapıldığını söylerken yapanın mukaddes yahut melûn olduğunu da beraber söyler. Binaanaleyh, o işi yapan kudrete keramet yahut sihir nazarıyla bakar. An'aneler, alelâde an'anelerden başka usture menkibe, masal, efsane gibi nev'ileri de muhtevidir... Ustureler an'anelerin en yüksek derecesidir. Bir usture zayıflamaya başlayarak kutluluğundan bir miktar kaybederse menkibe derecesine sükut eder. Menkibede kutluluğunu biraz daha kaybederse tandırnâme ahkâmı, keçe-kitap itikatları derecesine iner. Tandırname itikatları da bütün kutluluğunu kaybedince an'aneliği diniyat sahasından bediiyat sahasına geçerek masal ve efsane adlarını alır.”⁽⁶²⁾

Halk masalları bir milletin en zengin hazinelerinden biridir. Milletin eski seciyesi, eski mefkûreleri masallarında mahfuzdur. Avrupanın bütün milletleri millî seciyelerini, eski mefkûrelerini anlayabilmek için, memleketlerinde naklonunan umum halk masallarını zaptetmişlerdir. Bu masalların kahramanlarını herkes tanır. Çünkü yüksek edebiyata da telmîh tarikiyle girmiştir. Bu masalların çocuk terbiyesinde de büyük rolü vardır. Kıraat kitapları hep bu masallarla doludur. Küçük çocukların dikkâtini alâkasını yalnız bu masallar celbeder. Onlar ilk kahramanlık derslerini mefkûre için fedakârlıkları bu masallardan öğrenirler.”⁽⁶³⁾

“An'ane, sözlü olarak aktarılan efsane, türkû âdet örf, ve gelenektir”⁽⁶⁴⁾

—“Cemiyet içinde şahısların birbirlerine karşı hareket tarzlarını ve davranışlarını tayin eden kaidelere **adetler** ve hareket tarzları ile davranışları tetkik ederek insanları içtimai nizama uymaya zorlanan kaidelere de **örfler** denir.”⁽⁶⁵⁾

(61) Ziya Gökalp, 'Usullere Dair' Halkiyyat-I, Masallar, **Küçük Mecnun**, sayı:18(2 Ekim 1922), s.9-12.

(62) A.g.e. sayı:14

(63) A.g.e. sayı:18

(64) Şemsettin Sâmî, **Temel Türkçe Sözlük**, s.40

(65) Nihat Nirun, **Sistematik Sosyoloji Açısından Ziya Gökalp**, Kül.Bak. s.3

Gelenek var-oluşumuzun kaynağı demek, kısaca. Kimliğimizin çizelgesi topografyası, belirleyici koordinatları...Dünya denen büyük yuvarlaktaki özgün görünüşümüz...Harmonimizi oluşturan ana-ışık, ana-renk ve ana-form...kültürümüzün milletlerarasındaki farklı ve bizden olan tezahürü, gelenek. Yani kimlik mührümüz. Geleneğin devamı, kendimizin devamı. Varlık ve şahsiyet olgusu. Gelenek, ‘dün’den çok, ‘yarın’ demek... Dün’le yarın’ın ortak bir peyda bütünlüşü veya... Hep bu ana arkta akarız kendi ummanımıza ve hep bu ana-kökten alırsız usaremizi... Geleneğin sürekliliği, onun çeşitli form ve normlarının geleceğe intikali çocukla kaimdir. Çünkü çocuk yarın demektir. Ama bugün belirlediği bir yarın!. Gelenek, çocukla devamlılık kazanır Çocuk yarın demektir ve yarın bugünden şekillenir...”⁽⁶⁶⁾

Çocuğa seslenecek sanat ve edebiyatın gelenekten izler taşıması, bir yandan kültür motiflerinin yaşatılıp benimsetilmesi, diğeryandan çocuğun içinde yaşadığı toplumun duyarlıklarını kazanması bakımından önemlidir.”⁽⁶⁷⁾

“Çocuk edebiyatımız **gelenekçi** çizgisinden uzaklaşalı bulanık iklimlerde durmadan kendini aradı. Yeteneksiz kalemler yanında kötü niyetlerin elinde yoruldu. Bunun yanında, iyi niyetli yaklaşımlar, gerekli zemini bulamadıklarından, sessizliğe gömölüp gittiler. Çocuk edebiyatına “toplumsal içerik” yaklaşımıyla hareket edenler, “güdümlü çocuk edebiyatı”na sarıldılar. Yeni bir dünya görüşü doğrultusunda “üretilen” çocuk edebiyatı, kötü ve başarısız örnekleri ile, bir sıtma salgını gibi çocukların yüreklerini kanattı. Bu edebiyatın “fişlediği”, sözde yeni dünya görüşü ve düşüncesi, çocuğu sınıf kavgasının bir aracı olarak görüyor ve duyarlığını istismara çalışıyordu. Aynı doğrultuda çalışmalar sürdürölmekte, aynı ısrar bugün de yapılmaktadır.”⁽⁶⁸⁾

Sonuç olarak, gelenek, bir toplulukta nesilden nesile aktararak gelen ve bu vasfından dolayı saygı duyulan bilgi, davranış şekilleri ve kültür değerleri olduğuna kültürü millet meydana getirip yaşattığına göre yaşamak için millî kültürümüzü yaşatmak mecburiyetindeyiz. Geleneğe sahip olmak için önce tarih şuuru geliştirmeye ihtiyaç vardır. Tarih şuuru sadece ‘geçmiş’in geçmişliğini bilmek değil, onun ‘hal’de de var olduğunu anlamak demektir. İster insaniyetin hafızası olan objektif tarih, ister ait olduğu

(66) Osman Olcay Yazıcı, ‘Gelenek, Çocuk ve Kitap’ 1987 Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yayınları,İstanbul 1987.s.479.

(67) Mustafa Ruhi Şirin,‘Çocuklar İçin Sanat ve Edebiyat’, 1987 Çocuk Edebiyatı Yıllığı, İstanbul-1987.Gökyüzü Yayınları.s.390.

(68) Mustafa Ruhi Şirin, ‘Çocuk Edebiyatında Çizgiler, Kültür Sanat Yıllığı.1982. Suffe Yayınları.s.78.

milletin vicdanı olan millî tarihindeki amaç geçmişi bilmek değil, geleceği de yapmaktır. Hal'de geçmişin aynen tekrarı değil çağın şuuru içinde geleceğe köprü kurmak, bunu da an'ane, abideler ve yazılı vesikalara dayalı olarak, var-oluşumuzun kaynağı gelenekle sağlamak mümkün olmaktadır. Gelenek, çocukla devamlılık kazandığından, geleneğin yaşatılmasında önemli rolü olan masallardan asla vazgeçilmemelidir.

E) Mevcut bazı ilmî dokümanlarda masal hakkındaki görüşler :

1 . "Hemen bütün masalarda meziyetler, güzeldi, iyide ve güçlüde, kusurlar ise çirkinde, kötüde ve zayıftadır."⁽⁶⁹⁾

II . Çocuk edebiyatında "seçilmiş parçaların ezberletilmesi, ahlâkın pek tabii bir yardımcısıdır. Bundan çıkan ahlâk dersi, bir hikâyeye, bir fıkraya, bir masala karıştırılırsa, o nisbette daha iyi anlaşılır ve daha zevkle dinlenir; ve böylece öğrenciye somut ve cazip bir şekilre sunulmuş olur. Fabl yazarının dediği gibi:

[Kuru bir ahlâk dersi, kişinin
Canını sıkar, oysa
Masalın güzelliği ahlâk dersinin
Kuruluşunu yokeder."⁽⁷⁰⁾

III . "Faaliyet ve hareket demek olan çocuk, kendisine has kanunlara göre büyür. Çocuğun bu faaliyeti ilgilerine bağlıdır. Özel bir sosyal hayatı olan çocuğa masal ve hikâye anlatma ve okuma onda:

- 1 . Belleğin gelişmesini kolaylaştırır.
- 2 . Kompozisyon için mükemmel bir hazırlıktır.
- 3 . Edebiyatın, tarihin, Devletin büyük şöhratlerinin çocuklara tanıtılmasına imkân verir.
- 4 . Çocukta edebî zevki geliştirir.
- 5 . Çocukların fena felâffuzlarını düzeltmeye yardım eder.
- 6 . Çocukların ahlâk duygusunu eğitmeye, kalbini geliştirmeye yardım eder.⁽⁷¹⁾

IV . Şair Orhan Veli, çocuklar için, Masal adlı şiirinde şöyle seslenmektedir.⁽⁷²⁾

⁽⁶⁹⁾ Naki Tezel, Türk Masalları-I.,s.V.

⁽⁷⁰⁾ Ch.Charrier, R.Ozouf,Yaşanmış Pedegoloji, M.Eğ.Basımevi-Ankara-1972.s.210(Çev:Nejat Yüzbaşıoğulları) + (arç)

⁽⁷¹⁾ A.g.e.ss.207-210,500.

⁽⁷²⁾ Varlık Dergisi /1936.1.6.1937

Çocuk gönlüm kaygılardan âzâde
Yüzlerde nur, ekinlerde bereket;
At üstünde mor kâküllü şehzade;
Unutmaya başladığım memleket.

Şakağımda annemin sıcak dizi
Kulağımda falcı kadının sözü,
Göl başında padişahın üç kızı,
Alaylarla, Kafdağına hareket.

V . “Binlerce çocuk masalları dinleyerek büyümekte, iyiye doğruya yönelmekte, kendisine masal anlatan büyükleriyle arasında sevgi bağı gelişmekte kendisine masal anlatan büyükleriyle arasında sevgi bağı gelişmekte, sevmeyi ve sevmeyi öğrenmektedirler. Gerek sözlü gelenekle yaşayan masallar gerekse kitaplara aktarılmış masallar muhteva yönünden kahlil edildiğinde masalların, söylendiği ve söylenmekte olduğu gibi, mücerret ve hayatları kopuk olmadıkları kolayca anlaşılır. Dünyanın her tarafından tesbit edilen masallar, yapıları bakımından ayniyet gösterirler. Ancak masallarda bu yeknesaklığı gideren, onları zenginleştiren ve onlara ruh veren önemli unsurlar masalların muhtevaları içindedir. Masal muhtevası anlatıldığı yörenin hususiyetlerine bürünerek, millî bir kimlik ve üslûpla karşımıza çıkmaktadır. İlmî metodlarla derlenip yayımlanan masallar bize, mensup oldukları milletin değer yargılarını, binlerce yıllık hayat ve tecrübelerini taşıdıklarını göstermektedirler...Mutluluk ve başarı, hüner ve emek karşılığı kazanılır anafikri bütün masallarda hakimdir. Fakir olsun zengin olsun bütün masal kahramanları, zekâ, hüner, dürüstlük ve kuvvetleri denendikten sonra tahta ve taca sahip olur. Kötülük eden biri padişah olsun veya herhangi bir kimse olsun masalın sonunda mutlaka cezalandırılır. Masallarda, iyilerin yanında kötüler, mutluluk yanında mutsuzluk, sevginin yanında nefret, kıskançlık gerçek dünyada sergilenir.”⁽⁷³⁾

VI . “Masal dünyası çocuğun reel dünyasıdır,”⁽⁷⁴⁾

† VII . “Peri hikayeleri, dev masalları, garip şeylere karışan türlü serüvenler ve fevkalâdelikler yapan padişah ve şehzade masalları, hayvanlara mal edilen veya onlara ortak olan olaylar ve serüvenler çocukların en çok aradıkları konulardır.”⁽⁷⁵⁾ †

(73) Umay Günay, ‘Çocuk Eğitimi ve Masallar’, *Divan*, Sayı:8, Haziran/1979.s.17.

(74) ‘Çocuklara Hangi Kitapları Okutmalı?’ *Aile*, Cilt-IV, s.16-1951 (Çev:Haldun Taner)

(75) İ.Alâettin GÖvsa, ‘Bedii TERbiye’, *Resimli Gazete*, İstanbul-1341.ss.91.92.

VIII . “ülke ülke dolaşan en zor durumlardan gücü ve zekâsı sayesinde kurtulan canlı cansız bütün varlıkları kendine bağlayan peri kahramanı, çocuğun ta kendisidir.”⁽⁷⁶⁾

IX . “Masal öyle gür bir kaynaktır ki, bu kaynaktan bir çok bilimler yararlanırlar. Halk masalları bir millet için zengin hazinedir. Milletın eski seciyeleri, eski ülküleri masallarda gizlidir.”⁽⁷⁷⁾

X . “Çocuk eğitiminde ise masalın önemli rolünü kabul etmemek mümkün değildir. Küçük çocukların ilgisini, dikkatini yalnız masallar çektiği için folklor malzemesi olarak derlenen masallardan, açık bir anlatım, basit ve kısa cümlelerle yazılmış eğitici ve ‘kıssalı’ hikâyeler yazmak, kötü unsurları atıp, çocuk hayalini işletecek iyi unsurlarla güzel masallar hazırlamak çocuk edebiyatına hizmet olur.”⁽⁷⁸⁾

XI . “Masalların Türk halk edebiyatında özel bir yeri vardır. Çocukluğumuzda bizi, aile toplantılarında çoğunlukla eğlenmek için söylenen ama anlamlarını pek kavrayamadığımız manilerden ve neyi anlattığını bulmakta değil, büyüklerin dahi zorluk çektikleri bilmecelerden çok, masallar ilgilenmiştir. Çoğu geceler ninemizin dizinde, tatlı uykumuzu bile feda ederek saatlerce masal dinlemiştiz.”⁽⁷⁹⁾

XII . “1952 yılında, UNESCO’nun Paris’te tertiplelediği Çocuk Kitapları Sergisi münasebetiyle bu mesele hakkında sorulan bir soruya meşhur Fransız romancısı George Duhamel şu cevabı vermiştir: ‘Olağanüstü olayların ve masalların çocuklara verilmesine taraftarım. Çocukların hayalgüçleri, onları ister istemez masalla meşgul olmaya zorlar. Onlara biz masal vermesekte bunu kendileri icad ederler. Hiç olmazsa çocuklara biz de yardım edelim.’ Yine aynı soru ile ilgili olarak Fransız yazarı André Maurics’da fikirlerini şöyle ifade etmiştir: ‘Çocuk kitaplarında olağanüstü olayları çıkarmamalı. Çocuk da insanlığın tarihinde görüldüğü gibi, olağanüstülüklerden hoşlanma devri geçirir.’⁽⁸⁰⁾

XIII . “Masallar çocuk edebiyatının en eski ve en sevilen kısmıdır. Günümüzde de bütün aksi iddialara rağmen masal sevmeyen çocuk azdır. Masallar vasıtasıyla eğitim öteden beri eğitimcileri düşündürmüştür. Halk kültürü ve masalları öylesine bereketli bir sahadır ki bu kaynaktan

(76) S.E.Siyavuşgil, *Yücel*, Sayı:74, Nisan/1971

(77) Naki Tezel, *Türk masalları*-I, s. XIII.

(78) A.g.e., s.XIII.

(79) A.g.e., s.III.

(80) Kemal Demiray, *Türkçe Çocuk Edebiyatı*, Millî Eğ. Basımevi İstanbul-1962s.24.

binlerce eser çıkarılması ve bunların işlenilerek çocuğun hem ahlâk hem de sosyal bakımdan eğitimin sağlanması ve güzelliğin ne olduğunu öğrenmesi mümkündür. Çocuklara verilen soyut öğütler, masallar vasıtasıyla somutlaştırıldığı gibi, masalların fantastik dünyasında güzelleşir de. İnsanın toplumsal sihhatli münasebeti bazı kelimelerde billûrlaşmış gibidir: ‘Yazık acıma duygusunu, ‘ayıp’ çevrenin yazılı olmayan yasaklarına uyma gereğini, ‘yasak’ ise doğrudan doğruya kanun gücünü ifade eder. Çocuk bunları masallardan canı sıkılmadan öğrenir. Annenin bir veya birkaç çocuğa bir arada anlattığı masalların bir özelliği de anlatırken, çocuktan gelen tepkiye göre, gerekli değişmelerin yapılabilmesidir. Masalları çocukları korkutucu özellikler taşıdıkları, gerçek dışı oldukları için çocuklara anlatılmaması gerektiği hakkında pek çok yazı yazılmıştır. Bunun doğruluğuna ben katılmıyorum. Çocuk, hayalini bu masallar vasıtasıyla geliştirecektir. Gerçek dışı olarak masallarda yer alan pek çok şey bugün ta kendisidir. Masaldaki uçan halı veya cadının süpürgesi bugün bir gerçektir. Hattâ modern masal diyebileceğimiz bilimkurgu eserlerinde masal unsurları çok fazladır. Çocuk, yine içinde yaşadığı hayatın, büyüklerin fark etmediği büyülü dünyasının teferruatı içinde, masal gerçeklerini de yakalar. Tehlikeli olan, masalı gerçek diye çocuğa telkin ederek onu, buradan hareketle hurafelerin, batıl inançların içine atmaktır. Ama masallar vasıtasıyla çocuğa ilerde sahip olacağı pek çok değer de telkin edilir: Kahramanlık dürüstlük, aklını kullanma gibi. Ve çocuk ilerde kendisini bekleyen tehlikelere karşı da bu sayede uyarılır. Masalların devri aslında gerçek hayatta çocuğu bekleyen bin bir tehlikenin bir sembolünden başka bir şey değildir. Ama nasıl ki masal kahramanı, devin zayıf yanlarına bulup onunla mücadele ederse, masalı dinleyen çocuk da karşısına, kılık değiştirmiş bir gerçek tehlike olarak çıkan devle korkmadan mücadele edebilecektir.”(81)

XIV . “Anaokulu diğer yetilerin zararına olarak bir yetiyi geliştirmez. Fizikî gelişme nasıl eğitimin temeli ise, programlar da fizikî araştırmalarla başlar. Çocuk önce, Oyunlar, Şarkılı kademeli hareketlerle bacaklarını, kollarını, sesini ve duyu organlarını çalıştırır. Ondan sonra dil ve ezber alıştırmalarına katılır. Hikâyeler ve masallar dinler. Sonra ilk ahlâkî alışkanlıkları öğrenir.”(82)

XV . Anaokulları Klavuzu’nda, Millî Eğitim Bakanlığınca masalların faydaları hakkında özetle aşağıdaki hususların tesbit edildiği görülmektedir.(83) Masal ve hikâye yolu ile:

(81) İnci Engünün, “Çocuk Edebiyatına Toplu Bir Bakış’ (f13)Türk Bili. Sayı:400(Nisan/1985ss187-188)

(82) Yaşanmış Pedegoloji, s.68

(83) Anaokulları Klavuzu-1969 Millî Eğ. Basımevi, İstanbul-1971,ss24-26

- Çocukların masal ve hikâye dinleme arzuları tatmin edilmiş olur.
- Çocukların çeşitli alanlarda bilgi edinmelerine yardım edilir.
- Çocuğu anadili bakımından geliştirir, kelime hazinesini zenginleştirir, hayal gücünü arttırır.
- Çocuğa iyimserlik aşılır, neşelendirilir, tabiat güzellikleriyle iyi huylara dikkatleri çekilir, tabiat tanıtılır, insan, hayvan ve bitki sevgisi öğretilir, çocuğa gözlem alışkanlığı kazandırılır.
- Çocukların sevdikleri konuların dramatize edilmesine imkân verir...

XVI . “Hayâllerin, tatlı düşlerin çocuk üzerindeki etkisi büyüktür. Akıp geçen yıllar hayâl’le gerçek arasındaki uçurumu yavaş yavaş sindire sindire çocuğa öğretir. Çocukların hayâl’e muhtaç olduğu yıllarda onlara okunacak kitapların, masalların etkisi de çok büyüktür. Teknolojik gelişmelerle gelen köklü değişiklikler öncesinde içtimaî hayatımızda çocuk hayatı üzerinde masalların etkisi çok büyüktü. Cinlerin, perilerin, korkunç devlerin yer aldığı masallar hayalî olayları dile getirdi. Korkunç yaratıklar çocuğu hayatın geleceğinde karşılaşacağı güçlüklerle hazırlar, dev’leri dize getiren şehzadeler bu güçlükleri bir bir aşacağını çocuğa müjdelerdi. Kökü geçmişin derinliklerine gönmülü mitolojilere kadar dayanan masallar aslında büyük bir birim ve düşüncenin mahsulüydü.”⁽⁸⁴⁾

XVII . “Masal bir anlatım olarak çocuğa verilir. Çocuk hayalinin zengin kaynağında anlatılanları yorumlar ve bir senteze ulaşıır”⁽⁸⁵⁾

XVIII . “Çocuğun ve gencin hayal gücünü uyarıcı ve destekleyici mesajlar verirken de dikkatli olunmalı, aşırılıklara kapılmamalıdır. Çizgilerle uyandırılan hayaller, semboller ve imajlar bir takım araştırmalar yol açacak nitelikte olmalı ve gerçeklere dayanmalıdır”⁽⁸⁶⁾

XIX . “Masallar halâ çocuk edebiyatının şehrahi (ana edebiyatı). P.Hazard, Perault’nun ‘Geçmiş Zaman Masalları’ için şöyle diyor: Tarihte ilk defa olarak Fransa’nın daha sonra da bütün dünyanın çocukları gönüllerince bir kitap buldular, o kadar güzel, öyle taze bir kitap ki bu, bir daha ayrılmak istemeyeceklerdi”⁽⁸⁷⁾

XX . “Hayatın en tatlı çağı çocukluktur. Bu devirde dinlenen peri masalları, en güzel romanların daha vecidlidir. Bilmem çocuklarıma olan

(84) Erol Yıldır, ‘Masallar ve Çizgiroman’ Töre, Ocak/1984.Sayı:13.s.5.

(85) Aynı Makale, ss. 5-6.

(86) Aynı Makale, s. 5

(87) Cemil Meriç, ‘Çocuk Edebiyatı; 1987 Çocuk Edebiyatı Yılığ’ s. 9.

iştıyakımdan, tahassürümden dolayı mı, her nedense, bugün “ruhumun içi bir çocuk bahçesi olmuş gibidir“(88)

XXI . “Perreult’nun masallarında çocukları kanatlandıran, coşturan bir hava var. Masallardaki simgeler çocukları kalplerinden yakalıyor. Ama, ahlâk, eğitim ve mantık adına bu masallar da eleştirilmek zorunda. Andre Bay, ‘Bu masalların düşmanı çok’ diyor. Ama yine de herkes seviyor bunları; bu sürekli ilginin sebeplerini aydınlatmak kabil değil belki de. Bu masalların ilk kahramanlarını hayatın ilk tecrübeleriyle cebelleşirken, bir başlarına, ormanda bırakılmış olarak görüyoruz... Perrault’nun masalları şairane olmasına şairane ama yine de eğitici bir değerleri var. Onları pekâlâ Fénelon’un ‘Telemak’ına benzetebiliriz.”

Cin ve peri masallarına hep karşı çıkılıyor. Oysa iyi cinler, kötü cinler ve güzelliğin timsali periler, masalın sembol dünyası insan idrâkinin üst sınırlarında varolan şeyler. **Hem metafizik** hem de gerçekliğin izdüşümü gizli bu masallarda“(89)

XXII. “Masalların zararlı olduğu iddiaları bana daima çok budalaca geldi. Masallar kadar insanı hayata hazırlayan, duygularını besleyen bir başka tür yoktur. Bu bereketli kaynak, geleceğin insanı şekillendirir. Bundan dolayıdır ki, dünyaya hâkin olmak isteyen ideolojiler de bütün sanat kollarını olduğu gibi edebiyatı da kendi maksatları için vasıta olarak kullanırlar. Çocuk edebiyatının da bundan uzak tutulması elbette beklenilmez. Çocuk için, içinde yaşanan hayat zaten fantastiktir. O masalların binbir renkli dünyası ile ya kendi hayatı arasında bir benzerlik kurar veya bir özlem diyarı olarak onu idealleştirir. Her ikiside yararlıdır“(90)

XXIII. “İnsanoğlu ilk çağlardan itibaren resim sanatına karşı özel bir ilgi duymuştur. Bir çocuk okumaya başlamadan önce çizgi ile ifade edilmiş bir şekli tanıyıp yorumlayabilmektedir. İnsan hayatı boyunca karşılaştığı güçlükleri çocukken de edindiği alışkanlık, düşünce ve idrâke yenmektedir. Resim-çizgi-anlatım- çocuğun düşünce ve idrâkini olumlu veya olumsuz yönde etkileyerek onun şahsiyetinin gelişmesinde aktif bir rol oynar... Çizgiroman olayının patlak vermesiyle masalların çocuk hayatı üzerindeki rolü azalmaya başladı. Günümüzde çizgifilm, çizgiroman saflarına katılarak masalların hakimiyetine hemen hemen son vermiş bulunmaktadır. Ancak, her ne kadar masallar yerlerini çizgiroman ve çizgifilme bırakmışsa da henüz

(88) Fevziye Abdullah Tansel, *Ziya Gökalp Külliyyatı-II Limmi ve Malta Mektupları*. TTK. Ankara. 1965. s. 205.

(89) Mustafa Ruhi Şirin, ‘Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış’ 1987 *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*. s. 51.

(90) Erol Yıldır, Aynı Makale. s. 5.

tam manasıyla maydandan çekilmemiştir. Görünen odur ki hangi boyutlara ulaşırsa ulaşsın masalların fonksiyonu kaybolmayacaktır. Çünkü günümüzde çizgiroman ve çizgifilm masalların görevini tam anlamıyla yerine getirememektir?”⁽⁹¹⁾

XXIV . “Batı’dan kopya edilen çizgiromanların da üzerinde ciddi olarak durulması gerekir. Kopya edilen toplumla, kahramanla Türk insanının hayat felsefesi ve olaylara bakış açısındaki fark, önemlidir. Bu sebeple, kopya ve taklit yaparken, şiddet veya cinsi tahrik aşıl原因 eserler yerine insan, tabiat, tarih sevgisi telkin eden eserler vücuda getirilmelidir. Çizgiromanda yaratılan kahraman olarak tanıtılması (ayyaş, kovboy, gangaster, soyguncu, fahişe) gibi veya bazı konularda olumsuz kavramlar (imajlar) yaratılması (aptal koca, istenmeyen kaynana, kötü patron) gibi. Bu gibi kötü tip ve kavramlar yeni yetişen nesil üzerinde kötü etkiler yapar ve toplumun bozulmasına yol açar. Halbuki, çizgiromanla bunların tersini yapmak toplumun temel yapısını ve kültürünü pekiştirici mesajlar vermek mümkündür. Teksas-Tommiks-Red Kit batı kopyası çizgiromanlar; batının kovboy (sığırtmacı) tipine özentiyi arttırıp, gencin hayat felsefesini bozarak, özünden kopmasına zemin hazırlarken Tarkan, Karaoğlan gibi çizgiromanlarında gençlik üzerinde fazlaca olumlu etki bıraktığı söylenemez. Genç neslin iyiye, güzele, doğruya ve kendi özüne yönelebilmesi aynı zamanda okuma zevkinin aşılması için bilhassa psiko-seksüel yapının geliştiğı libido ile ego arasında gidip gelme dönemindeki insanların daha iyiye daha güzele yöneltilmesi (süperegoya ulaştırılması) için çizgiroman kahramanına karşı yaklaşımımız ilmi, ahlâkî millî bir dikkatten yola çıkmış olmalıdır.”⁽⁹²⁾

XXV . “Masallar halkın birleşik yaratıcılığıyla meydana gelmiş sözlü mahsüllerdir... Masallar, sadece hayal ve fantazi mahsulü değildir; çeşitli motiflerle nice sosyal realiteler çizgileştirilmekte ve hele çoğu insan ruhlarında yapılmış bir seyahat hissini vermektedir: Keloğlan, Peri Kızı, Devanası, Yedi Köyün Yüzkarası, İddı ile Bidı, Hılı ile Dılı, Kara Ese, Sarı Köse...Bu masal kahramanlarının hamuru, mayası bir ama, huyu suyu bir değil; akı da var, karası da..Akyürekliiler arasında, gönül alıp kâbe yapanlar mı dersin, hakka, hakikate tapanlar mı...On parmağını kandil edip yakanlar mı dersin, onparmağında on hüner olanlar mı... Lokman gibi her derde derman olanlar mı dersin, doğru buldukları yola başını koyanlar mı...Dilinden bal akanlar mı dersin, kaleminden kan damlayınlar mı...Karayürekliiler arasında da kendini dev aynasında görenler de vardır, burnu Kaf dağında

(91) A.g.e.s.5.

(92) A.g.e.,s.5.

gezenler de... Her sakala bir tarak uyduranlar da vardır her yumurtaya bir kulp takanlar da... Saman altından su yürütenler de vardır, ipe un serenler de...Görülüyor ki içlerinde beğenilen, örnek edilmesi değenler de bulunuyor, beğenilmeyen, şerrinden kaçılması gerekenler de. İşte masalların da asıl eğitim değeri burada...Çocukların ruğunu iyi örneklere göre inşa ederek, onları inandıkları yolda yürüyebilecek, yürüdükleri yolda güçlükleri yenecek şahsiyetli birer insan yapmak...Dünya milletleri bu inanışla çocuklarının ruğunu masallarla besliyor; özellikle, insanları tanıma melekeli kazandırarak onlarla münasebetlerini kolaylaştırıyor.“⁽⁹³⁾

F) Sonuç :

Yukarıda, A,B,C,D,E bölümlerinde açıklandığı gibi:

1. Eğitim Tarihi incelendiğinde, eğitimcilerin çoğu, çocuklara masal öğretilmesini ve çocuğun dünyasının masalla zenginleştirilmesini istedikleri görülmektedir.

2 . Yeni Psikoloji, yeni eğitim ve çocuk gelişimi hakkındaki yeni bilgiler, masalın önemine açıkça ışık tutmaktadır.

3 . Eğitim Sistemleri, Büyümekte olan çocuğun gelişmesinin sağlamaya çalışırken çocuğun her türlü ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde düzenleme yapmaktadırlar.

4 . Gelenek açısından masal ihtiyaç olduğu açıkça görülmektedir.

5 . Mevcut dokümanlardan da masalın eğitimdeki yeri ve önemli ayrıntılı bir şekilde ele alınmaktadır.

VI - MASALIN ÖZELLİKLERİ:

Masal dünyası çocukların gerçek dünyasıdır, ihtiyaçlarının, gelişmesinin, olgunlaşmasının temelinde daima masalı bulmak mümkündür. Bu bakımdan masalın eğitimde büyük değeri vardır. Çocuklara okunacak, anlatılacak veya onların kendilerine okuyacakları masallarda bazı özelliklerin bulunması gerekmektedir. Bu özelliklerin hepsinin veya bir kısmının masalda mevcut olması o masalın eğitim değeri göstermeye yetmektedir.

Masaldaki olaylar, birbirlerine mantıkî bir şekilde bağlı, her olay çocuğun dikkatini çekecek harekette ve canlılık olmalıdır.

Masalda kullanılan dil, çocuğun anlayacağı sadelikte olmalı ve akıcı bir üslup kullanılmalıdır.

(93) Efnâtun Cem Güney, *Folklor ve Eğitim*, Millî Eğ. Basımevi-1966.ss.9-10.

Masalda daima aynı başı(giriş bölümü) yerine, değişik masal başları ve tekerlemeler kullanılmalıdır.

Masallarda olayların, tasvirlerin, konuşmaların yapıldığı ve geliştirildiği gövde bölümü çocuğu sıkmayacak, ilgisini dağıtmayacak, onu hayal âlemine götürecek adeta yaşatacak ustalıklı ele alınmalıdır.

Olayların, tasvirlerin çocuğun devamlı üzülmesinin değil, zaman zaman neşelenmesini, gülmesini sağlamalı ve aniden sonuçlanmalıdır.

Masalın konusu günlük hayatta karşılaştıklarından ayrı bir dünya yaratacak şekilde değil, kahramanlarının davranışları, iyilik, güzellik, doğruluk duygusunun gelişmesine yardım edecek nitelikte olmalı ve sonunda çocuğun hayal dünyası, masalın sonunda onu tatmin edecek, rahatlatarak şekilde gerçek dünyasına kavuşturmalıdır.

Masalda, korku, üzüntü yerine yaratılan hüyül gücü ve heyecan olumlu sonuca ve gerçeğe ulaştırmalıdır.

Bütün edebiyat eserlerinin şartı olan seçme, değiştirme ve yeniden yapma prensibi, çocuk masalları içinde uygulanmalı, eğitimin amacına uygun bir şekilde yeniden ele alınmalı bu konuda ana ve babalara gereken her türlü yardımda bulunulmalıdır.

VII-ÇOCUKLARA MASAL VE HİKÂYE ANLATMA OKUMA TEKNİKLERİ :

Masal anlatmaktan maksat, çocuğa bilgi vermek değil, onun zevkli hoş bir vakit geçirmesini, hayalinin gelişmesini, muhakeme ve mukayese imkânları bulmasını sağlamaktır. Henüz okul çağına gelmeyen çocuklar için masal, okumaya, kitaba karşı ilgi uyandıran, okumaya teşvik eden birer vasıtadır.

Çocuk masal anlatılırken veya okunurken, duyduğu ilgi sayesinde kendisine söylenenleri dikkatle dinleneyi öğrenir, okumaya, dinlemeye ve anlatmaya karşı büyük istek duyar. İyi masallar çocuklara neş'e, kuvvet kaynağı olur, çocukla masal dinleyenler ve anlatan arasında yakınlık meydana gelir.

Çocuk devamlı araştırmacıdır. Bitip tükenmeyen istek ve enerjisiyle bulundukları dünyanın bir parçası olmaya uğraşır. Öğrenmeye karşı kuvvetli bir istek duyar. Masal ve hikâye çocuğun bu isteğini tahmin eder. Onu neş'elendirir. Masal ve hikâye zamanı arınmış bir zevk saatidir. 2-3 yaş çocuğu masal olması ve kullanılması için onun olur. 4 yaşındaki çocuklar masal ve hikâye dinlemeyi çok severler. Her masal ve hikâyede çocuk bir evvelki denemesini yeniler ve herhangi bir zamanda olabilecek bir hayat

denemesini de daha önceden yaşar. Masal ve hikâyelerin içerisinde garip bir âlemde yabancı bir çocuk rolüne girerler. Düşüncesinin, görüşünün, konuşmasının beşerî özelliklerini tabiat ve hayvanlara geçirirler. Masal ve hikâyeler ne kadar kısa olursa olsun güzel ve dili açık olmalıdır. Şişirme üslûptan, ahlâk dersi veren yapmacık olaylardan sakınmak gerekir. Çocuğu, dikkatli dinlemeye sevkeden, neş'elendiren, okumaya teşvik eden, gözleme sürükleyen, gücünü uyaran, yazılı dili veya ifadeyi geliştiren, estetik duygulara yönelten ve besleyen, rahatlık sağlayan masal ve hikâyelere, serbest oyunlardan ve gezilerden sonra yer verilmelidir. Her olayı da masal ve hikâye şeklinde anlatmak mümkündür. Önemli olan masal ve hikâyeyi sevdirmektir. Çocukların tecrübelerini zenginleştiren, yaşatan ve derinleştiren, çocuğu çocuk olmanın sınırlılığından kurtaran, gerçekte ilişkisini kaybettirmeden başka âlemlere götüren masal ve hikâyelerin seçimi eğitimde üzerinde titizlikle durulması gereken önemli bir noktadır. Masal ve hikâyeyi söyleyenin, çocuklara karşı şefkatli olması ve masal süresince sempatik tutumu takdimin canlılığını artırır. Çocukların hayal güçlerine hitab ederken, karşılıklı hiç alış verişinde, çocuklar masal anlatanın (masalcının) yarattığı aleme sığınır. Masal için ayrılmış köşede dilediği şekilde oturabilen, hattâ uzanabilen çocuklar, masalda geçen olayların ve şahısların yerlerine kendilerini koyabildikleri takdirde masal veya hikâye anlatma saati onlar için bitmesini istemedikleri bir zevk saati olur. Masal veya hikâye saati çok iyi seçilmeli, çocuk bu saati sabırsızlıkla beklemelidir. Anlatırken ses biraz yükseltilmeli, çocuğun kendisini anlatanın ses hızına uydurarak canla başla dinlemesi temin edilmelidir. Masal veya hikâye anlatılırken yapılan açıklamalarda detaya inilmemeli, fikirlerin akışı bozulmadan masal ve hikâyenin hızı sağlanmalıdır. Anlatırken gerektiğinde taklitler yapılmalı, konunun daima güzel tarafları üzerinde durulmalı, çocukların çeşitli fikirleriyle nasıl bitirilmesini istiyorlarsa öyle bitirilmelidir. Çocukları kötümser değil, iyimser tabiatlı yapmak için daima çocuğa huzur veren, hayata bağlayan, mutlu sonuçlarla bitirilmelidir. Masal ve hikâye anlatılırken çocuklara soru sorma fırsatı verilmeli, çocukların sözü kesilmemelidir. Çocuk için basit gelen ve ilgisini toplamayan masal ve hikâyelerde hemen gerekli resimlerle ilgi çekilmelidir. Çocuk çabuk yorulacağı için bu anlatma 5-6 dakikadan fazla olmamalıdır.

Bazı masallar veya hikâyeler kitaptan okunur. Resimler gösterilerek hem masal ve hikâyenin kolayca anlaşılır hale gelmesi hem de okumaya canlılık vermesi temin edilir. Masal ve hikâyelerin bir kısmı kelime kelime okunmalıdır. Bir kelime noksan okundu mu masal veya hikâyenin değeri azalır ve olay dizisi bozulur. Yazarın üslûbu masal veya hikâyeye canlılık verir. Gerek okurken gerek anlatırken anlatanın masal veya hikâyeyi

bütünyle bilmesi şarttır. Masal veya hikâye okunurken çocukların gerektiğinde sesleri çıkarmalarına, taklitler yapmalarına izin verilmeli, sonuç birlikte bulunmalıdır.

Masalı yoğuran onu şekillendiren her masalcının kendine göre bir üslubu olduğundan masalçı yani anlatan sade bir dil kullanarak, olayları birbirine akıcı bir şekilde bağlamalı, modern teknolojinin ürünleri en ücra köye kadar gittiğine göre masalçı, bulunduğu bölgenin ağız özelliklerini, örf, adet ve geleneklerini iyi bilmeli ve masalını bunlara göre anlatmalıdır.

Çocuklar beğendikleri masal ve hikâyelerin tekrarlanmasını çok isterler. Bunun için gerektiğinde ister anlatılan, ister okunan parçaların tekrarlanmasına da yer verilmelidir.

Masal veya hikâye söylemek, dinlemek kadar büyük bir ihtiyaçtır. Gerek anlatılan gerekse çocukların bildikleri masal ve hikâyelerin evde ve okulda, çocuklara anlatılarak çocuğun hem bu ihtiyacı karşılanmalı, hem de çocuğun varlığını hissetmesine imkân verilmelidir.

Masal veya hikâye anlatılırken veya okunurken, bir pazen tahta(pano) üzerine resimler konarak konuyu canlandırmak daima mümkündür. İlgili resimlerin arkasına birer parça kumaş veya zımpara kâğıdı yapıştırılır. Anlatma veya okuma sırasında yeri geldiğinde resimler pazen panoyu sıra ile yerleştirilerek konuyu canlılık kazandırılır.

Resimle, şiirle, müzikle hazırlanmış masal ve hikâyelerden geniş ölçüde yararlanmalı, radyo, plâk, teyp kaydedicisi, film, film şeridi, slayt ve diyer araçlarda masal ve hikâye dinlemede kullanılmalıdır.

VIII. MASAL VE DİĞER ÇOCUK KİTAPLARININ ÖNEMİ:

Çocuklarımızın daha iyi, memleketimize ve milletimize daha faydalı olacak şekilde yetişmelerinde kitapların rolü büyüktür. "İyi kitap bir hazine gibidir." "Çocuğun sıkıntılı zamanlarında imdadına yetişir. Seneca'nın dediği gibi "Kitapsız hayat, kör, sağır ve dilsiz yaşamaktır." "Çocuklarımızı iyiye, güzele ve doğru olan şeye yöneltebilmemiz için eğitici değeri olan masal ve diğer çocuk kitaplarına ihtiyaç vardır.

Çocuklar ilk yaşlarda, ellerine geçen kitapların birkaç sayfasını birden, grup grup evirip çevirmekten, sayfaları açıp kapamaktan zevk duyarlar. Bu yaşlarda kitap çocuk için sadece oyuncaktır. Yaşları ilerledikçe, resimleri tanımaya ve anlamaya başlayınca kitap çocuk için bir oyuncak olmaktan çıkan, birer birer çevirmeyi, resimlere bakıp tanıdıkları şeyin adlarını söylemeyi öğrenirler. Çocuğun isteklerinin artması veya azalması, kitap tecrübelerinin azlığına veya çokluğuna bağlıdır. Kitap çocuğun hayatını

zenginleştirir, çocuğu eğlendirir ve çeşitli alanlarda çok şeyleri öğretir. Kitabın konuları, resimleri ve psikolojik etkileri yönünden çocuk gelişiminde önemli bir yeri vardır.

Çocuklar kendilerinden ve çevrelerinden bahseden kitapları pek severler. 2-3, 4-5 yaşlarında ayrıca hayvanlara, taşıt araçlarına ait konularla ilgili kitaplar ve masallar çok hoşlarına gider. Kederi bilinmeyen, kötülükten haberi olmayan yavrunun, zamanı üzüntüsüz, mesut geçirmesini, kötülükten uzak, dürüst yaşamasını, polis, jandarma, haydut oyunlarına ve kahramanlıklarına karşı olan ilgisini kitap tatmin eder, tabiatı, hayatı sevdirebilir, gerçekleri öğretir. Millî duyguları ve yurt sevgisini konularıyla geliştirir. İyi bir kitap çocuğa bugünkü medeniyetin tattıramadığı heyecan ve zevki yaratır, tattırır. Kitaplardaki renkli ve güzel resimler, anlatılan bir masal ve hikâyenin etkisini artırır, estetik zevkleri geliştirmek hususunda yardımcı olur. Anlatılanın kolay öğrenilmesini sağlar. Ayrıca masal ve hikâye anlatılırken çocuğun muhayyilesinde bir resim tablosu gibi canlanan masal ve hikâyeyi çocuğun gözü önüne serer. Öğrenme eve hatırlamada ilginin önemi büyük olduğundan kitaptaki resimler, ilgiyi daha çok artırır, resimler yolu ile bilgi verirler. Kitap, çocuğun his ve heyecan hayatının, ilgilerinin, tavır, ahlâk ve estetik ölçülerinin gelişmesini sağlar. Kitapları kirletmeden ve yırtmadan kullanma alışkanlığı kazanır.

IX . MASAL VE DİĞER ÇOCUK KİTAPLARININ ÖZELLİKLERİ :

Çocukların zevkle okuyacakları ve çocuk için yararlı olan masal ve çocuk kitaplarının, **fizikî ve muhteva özelliklerinin iyi bir şekilde ele alınması gerekmektedir.**

a) Yapılan incelemeler, çocukların büyük boy ve çok kullanışlı olan küçük boy kitaplardan hoşlandıklarını ortaya çıkarmıştır. Buna göre kitaplar da forma büyüklüğü normalden farklı olmalıdır. Çocuk kitaplarının kâğıdı gözü yormaması için mat, çabuk yıpranmaması ve bundan dolayı güzel şeklinin bozulmaması için sağlam olmalıdır. Kitapta kullanılan harfler yani kitabın yazısı çocuğun yaşına uygun olmalı, kelimelerin ve satırların arası ile marjlar yani yanlarda bırakılan boşluklar geniş olmalıdır. Çocuğun gözünü yoracağı ve cesaretini kırarak başarısızlığa yönelteceği için kitaplar çift sütun üzerinde tertiplenmelidir. Resimler konurken satırların boyu kesilmemelidir. Kitaptaki resimler, bir bakışta ne olduğu anlaşılacak basit çizgilerle yapılmış, ait olduğu sayfaya iyi bir şekilde yerleştirilmiş, çocuğun çevresine ait, çocuğun karşılaştığı, onun anlayacağı, zorluk çekmeyeceği şekilde ifade edilmiş, renkli ve canlı sahnelerle ait olmalıdır. Çocuğa düzen fikri vermek ve dağınıklığa engel olamak için, kitabın cildi sağlam, sabuni su ve bezle

silinebilecek, dağılmaması için dikişli, uzun ömürlü olması mümkünse karton veya bez ciltli olmalıdır. Kitaptaki resimler genellikle renkli olmalı resimler olayı çok açık olarak belirtmeli, resimlerde masal ve hikâye anlatma özelliği bulunmalıdır.

Metinlerde resimler birbirine uygun olmalıdır. Küçük bir çocuktan bahsedilirken, büyük bir çocuğun resmi bulunmamalıdır. Her resim, yazının yanında yer almalı ve çocuğun dikkatini dağıtmamalıdır. Resimler, konunun mantikî sırasına uygun olmalı, resimler genellikle bir hareket halini ifade etmeli yani resimlerde hareket unsuru olmalıdır.

b) Kitabın muhteva özellikleri; kitabın konuları, kitabın dili ve kitabın plânıdır. Konular, çocuğun çevresine ait olmalı ve çocuk bunları uygulayabil-meli, millî kültürümüzü tanıtmalı, millî ahlâk ve terbiye kurallarımıza ve geleneklerimize, müşterek duygu ve düşüncelerimize aykırı olmamalıdır. Konular, değişik olayları açıklamalı, ana fikir tek olmalıdır. Konu, çocuğu neşelendirmeli, çocuğa geniş ve yeni ufuklar açmalı, kısaca olayda adalet duygusu açıkça belirtilmeli, suçlu cezasını görmeli, haklı iyi hislerle yeterli kadar donatılmalıdır. Çocuğun kelime hazinesine uygun açık, sade bir dille yazılması gereken kitabın, giriş, işleniş ve sonuç bölümleri tabii bir şekilde ele alınmış olmalıdır.

Kitabın üslûbu, konular çocuğun yaş seviyesine uygun, güzel ve ilgi çekici, tasvir edilen zamanı, sahneyi ve atmosferi canlandıracak bir edebî kalitede olmalıdır.

X . BAZI MASAL YAZARLARI :

Çocukların hoşuna giden, macera, mücadele, engin tabiat ve hayal zenginliğiyle süslenmiş her kitap masal değildir.

Fransız **Charles Perrault**(1628-1703)nun annesinden dinleyerek yazdığı, Geçmiş Günlerin Masalları(L'Oye Ananın Masalları) çocukların değil her yaştakilerin zevkle okudukları kitaptır. Çizmeli Kedi, Külkedisi, Eşek Postu, sade, açık ve tazeliğini hiç kaybetmeyen bir dille kaleme alınmış, ayrıntılarla hayal gücüne herekete geniş ölçüde yer verilmiştir. Şahısların ustalıklı belirtildiği masallar Millî Eğitim Bakanlığınca Dünya Klâsikleri arasında tercüme ettirilerek çocuklarımızın istifadesine sunulmuştur.

İngiliz yazarı **Jonathan Swift**(1667-1745) siyasi hayatta reaksiyonu Gulliver'in Seyahatları'adlı eserde gerçek yönleriyle bedbin, sert ve müstehzi bir şekilde dile getirmiştir. Eser çocuklar tarafından zevkle okunmaktadır. Daha sonra **Levis Carroll** (1832-1898) buna benzer çocuklar için yazmadığı halde onlar tarafından çok okunanı(Alis)Alice Harikalar Diyarında adlı eseri

maydana getirmiştir. **Joseph Jacobs** (1854-1916)in değişik çocuk masalları İngiltere'de en çok okunan eserlerdendir.

İrlanda'lı **Oscard Wilde** (1854-1900)ın 1888 de yazdığı peri masallarını içine alan **Mutlu Prens ve Öteki Masallar** (The Happy Prince and Other Tales) adlı eserin İngiliz ve Dünya çocuk edebiyatında önemli yeri vardır.

Danimarkalı **Hans Christian Andersen** (1805-1875)in Masallar ve Hikâyeler Serisi (Eventyr oh Historier) 1835-1872 yılları arasında otuz beş dile çevrilmiştir. Türkçeye 1920-1938 arasında çevrilen **Kibritçi Kız**, **İmparatorun Yeni Elbisesi**, **Küçük çam Ağacı**, **Yabani Kuğu Kuşları**, **Çakmak Kutusu**, **Çirkin Bir Ördek Yavrusu**, **Cesur Teneke Asker** adlı çocukları eğlendiren masallar aynı zamanda alegorik gerçeklerle dolu birer hicivdir.

İsviçreli **töpffer** (topfer), (1790-1846)in **Dağ ve peri Masalları**; eserlerinde basit bir geziyi masal haline sokmayı bu masalı da şiirleştirmeyi çok iyi başaran İsveçli **Selma Lagerlöf** (1858-1940)ün, **Nils'in bir yabankazı** üzerinde yaptığı seyahati anlatan, çocukların değil büyüklerin de okudukları **Nils Holgerson'un Hârikalı Seyahatı** adlı eseri değerli masallar arasında yer almaktadır.

Alman **Christophe Schmid**(Kristof Simit),(1768-1854)in yazdığı **Paskalya Yumurtaları** bütün dünyada kısa zamanda şöhret kazanmış, dokuz ciltlik zengin bir masal külliyyatı elde edilmiştir. **Külkedisi**, **Kızıl Şapkalı Kız**, **Kar Beyaz** sevilen masal kahramanlarıdır. İki alman filologu olan **Jacop Ludvig** (1785-1863) ve **Wilhelm**(1768-1859) **Carl Grimm** kardeşler bütün Almanya'yı dolaşarak halk arasında yaşayan masalları, fıkraları toplamış ve ustalıkla işlemiş, **Kinder Und Hauzmarchen** adlı üç ciltlik Alman Masalları ile çocukların hayallerine iyiliksever, minik mahlûkların dolaştığı, ormanları karlı, çayırları çiçekli bir ülkeyi yani Almanya'yı tanıtmaya çalışmışlardır.

Daha çok geniş hayal gücü yardımıyla yüzleri bulan eserlerinde insanlığın sonraki buluşlarını müjdeleyen **Jules Verne** (Jül Vern),(1828-1905) ile Fransız **Alphonse Daudet**, (Alfons Dode) (1840-1897)nin sayısı az dahi olsa, masal türü kitapları bugün bile zevkle okunan kitaplar arasında bulunmaktadır.

"Başka memleketlerde olduğu gibi bizde de uzun müddet çocuklar, sözlü edebiyatın örnekleri olan tekerlemeler, bilmece, masallar,efsanelerle beslenmişlerdir. Kış geceleri tandır ve ocak başlarında anlatılan masallar XIV. yüzyıldan sonra başlayan Karagöz oyunları, çocukların zihinlerini eğlendirerek geliştiren başlıca kaynaklar olmuştur. Aydın çevrelerde okuma fırsatı bulan çocuklar uzun zaman daha çok ezbere dayanan bir öğretim metoduyla yetiştirilmişler, elyazması kitaplardan faydalanma imkânını bulmuşlardır. Bu eserler ise çocuklar için yazılmamış olup ya dinî

eserlerdir veya divan şiirleri, bazı münisilerin, vakanüvislerin yazılarıdır... Çocuk seviyesi düşünülerek eser yazılması fikrinin Tanzimattan sonra belirdiğini söyleyebiliriz.”(94)

Tanzimattan 1908’e kadar yazarlarımızın bazıları 1859 yılında Kayserili **Dr. Rüşti, Şinasi** (1826 - 1869), **Recaizade Ekrem** (1847 - 1913) **Mualim Naci** (1850 - 1893), **Namık Kemal** (1840 - 1888) muhtelif vesilelerle kendi çocukları üzerine eğilerek hayatlarının o yıllarını çeşitli yazılarla dile getirmişler ve tercümeler yapmışlarsa da bunların arasında masal türüne rastlanılmamaktadır.

Yusuf Kemal Paşa’nın Fe’ne’lon’dan, vakanüvis **Lütfi**’nin Robinson Grusoe’yi, **Mahmut Nedim**’in Swift’ten, **Mehmet Emin**’in Jules Verne’den çevirileri, Servet - i Fünun mecmuasında yayımlanan dergi ve gazetelerde çıkan çocuk edebiyatına ait yazıları da masal türünden sayılmamaktadır.

İkinci Meşrutiyetten sonra çocuk edebiyatı ile uğraşanlar çoğalmışsa da La Fontaine’in bazı fabl’lerini dilimize çeviren **Siracettin Hasircioğlu** ilk defa bazı manzum masallar yazmıştır.

Münir Hayri Egeli, bir çok masalı derleyerek ‘Bu Toprağın Masalları’ (1904)’ni hazırlamıştır.

Maarif-i Umumiye Nezareti, **Ahmet Cevat** tarafından hazırlanan ‘Çocuklara Hikâye Anlatmak Sanatı’(1917) adlı eseri yayımlayarak çocuk edebiyatında masal ve hikâyeler üzerinde durmuş ve örnek olarak bir çok masal ve hikâyeye yer vermiştir.

Ziya Gökalp (1876-1924), halk masallarından derleyerek Türklük değerlerine göre, millî ve beşerî değerler telkin edecek şekilde bir kısmı manzum bir kısmı mensur yazılar hazırlamış ve bu yazılar **Kızıl Elma**(1914), **Yeni Hayat**(1918), **Altın Işık**(1923) adlı kitaplarda toplanmıştır. T.Tarih Kurumu Seri No:18, **Ziya Gökalp Külliyyatı**:1.yayını ile ‘Şiirler ve Halk Masalları’nı daha sonra 1952 yılında yayımlamıştır.

Cumhuriyetin ilânından sonra tercüme edilen çocuk eserleri arasında sadece İsviçreli yazar **Johanna Spyri**’nin **Heidi** adlı eseri ile **Oscar Wilde**’in masalları varken, 1928 den sonra kısa bir sürede tercüme, adapte, telif masal, hikâye, roman ve şiir olmak üzere yüzlerce eser yayımlanmaya başlamıştır. Bundan sonra masal yazarlarının sayısı ise gün geçtikçe artmıştır.

H.Bahtevâr'ın 'Türk masalları(1930), **Pertev Naili Bdratav**'ın 'Köroğlu Destan'(1931), **Ali Dehri**'nin 'Çankırı Masalları'(1933), **Y.Ziya Demircioğlu**'nun 'Yürükler ve Köylerden Masallar'(1934), **Suat Aslan**'ın 'Öz Masallar'(1935), **Naki Tezel**'in 'Keloğlan Masalları'(1936), 'İstanbul Masalları'(1938), 'Köroğlu Masalı' (1939) adlı eserleri zamanının en önemli masallarıdır. **Naki Tezel** 'in daha sonra 1971 yılında yayımlanan 'Türk Masalları' iki Cilt halinde 53 masalı içine almaktadır.

Orhan Şaik Gökyay'ın 'Bugünkü Dille Dede Korkut Masalları(1939), Bugünkü Dille Dede Korkut (1963), 'Dedem Korkut'un Kitabı'(1973), **Mehmet Tuğrul**'un 'Malatyadan Derlenmiş Masallar', **Vasfî Mahir Kocatürk**'ün 'Türkiye Masalları', **Eflâtun Cem Güney**'in 'En Güzel Türk Masalları' bu türün önemli örneklerindendir. Dili ile çocukların en çok ilgisini çeken **Eflâtun Cem Güney**'in masalları 1982 yılında 'Masallar adlı olarak 25 masalı içine alacak şekilde Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yayımlanmıştır.

Çocuk edebiyatı üzerine çalışmalarda bulunan **Mustafa Ruhi Şirin**'in Yüzük Taşı (Sadi'den Çocuklara Masallar), Altın Kiremitli Saray, Leyleğin Aklı (Beybaba'dan Çocuklara Masalları), Masal Mektuplar, Gökyüzü Çiçekleri, çocuklarımıza yeni bir dünya kazandırmakta, **Zeki Kuş**, **Erdem Beyazıt**, **Rasim Özdenören**, **Sevinç Çokum**, **Mustafa Kutlu**, **Cahit Zarifoğlu**, **Hüseyin Yorulmaz**, **Ali Haydar Aksal**, **Alim Kahraman**, **Mustafa Miyasoğlu**, **Yusuf Ziya Özkan**, **Tarık Buğra**, **Durali Yılmaz**, **Ahmet Kekeç** masal dünyasının yeni eserleriyle hizmet etmektedirler.

Ülkü Tamer, **İ.Zeki Burdurlu**, **Güngör Dilmen**, **Oğuz Tansel** ve bu alanda çalışan diğer masal yazarlarının, masal türüne katkıları, çocuk edebiyatına büyük yardımları olmuştur.

XI . SONSÖZ :

Eğitim Tarihi incelendiğinde eğitimcilerin çoğu, çocuklara masal öğretilmesini ve çocuğun dünyasının masalla zenginleştirilmesini istedikleri görülmektedir.

Yeni psikoloji, yeni eğitim ve çocuk gelişimi hakkındaki yeni bilgiler, masalın çocuk eğitimindeki önemine gayet geniş bir şekilde açıklık getirmiştir. Bir fabl yazarının dediği "kuru bir ahlâk dersi, çocuğun canını sıkar ama, masalın güzelliği, ahlâk dersinin kuruluşunu yokeder" ifadesine eğitimcilerin ve edebiyatçıların çoğu katılmaktadır.

Çocuğun ihtiyaçlarına cevap vermek zorunda olan eğitim sistemleri düzenlenirken, büyümekte olan çocuğun gelişmesini sağlayacak bütün tedbirler arasında, çocuğun ihtiyacına cevap verilmediği için, masalın da yer aldığı görülmektedir. Çağımızda masalın gelenek açısından da önemli bir yeri

olduğu hemen hemen herkes tarafından kabul edildiğinden, mevcut bazı ilmi dökümanlarda da görüldüğü gibi, masalın eğitimdeki yerine geniş ölçüde yer verilmektedir.

Hayal mahsulü konu ve olaylarla dolu olan masalların, çocukları hayatın gerçeklerinden uzalaştırırken, gerçek âlemi hayalle zenginleştirdiği, hayal gücü dünyasında gerçekliğin denetimine tabi tutan sezgiyi geliştirdiği, fevkalâdeye olan eğilimin güce dönüştürüldüğü, üstünlüğe karşı duyulan özlemin bu yolla tatmin edildiği, böylelikle masalın çocuklarda hayal ve duygu gücünü arttırdığı, zenginleştirdiği, anadilin kavranması ve geliştirilmesinde büyük payı olduğu görülmektedir.

Çocuk edebiyatı üzerinde çalışmış Cahit Zarifoğlu “Niçin masalı seçtiniz?” sorusuna şöyle cevap veriyor: “Masalın tabiiliği, yumuşaklığı içinde daha kolaylıkla kalem oynatabiliyorsunuz. Yazarlık bir militanlıktır. Zira savunduğunuz, inandığınız bir düşünce var. İster istemez o düşüncenin emrindesiniz.”⁽⁹⁵⁾

Ayla Ağabegüm “Masalları seviyorum. İyiler mükâfatlandırılıyor, kötüler cezalandırılıyor. İyilik perilerini düşünüp, onlar gibi olmak istiyorum.”⁽⁹⁶⁾ derken, Mustafa Kutlu “Kafanın sağlamlığını zedeleyecek her tür yayın bence muzırdır. Hele çocuklar için düşünüldüğünde bunun kalbin sağlamlığına kadar götürmek gerekir.”⁽⁹⁷⁾ sözleriyle çocuk konusunun basite alınmamasının savunuyor. Çocuk edebiyatının kaynağı genellikle masallar olduğundan, fantaziye, hayale, rüyaya yer veren söz, resim, yazı ile ifade edilirken her türlü ideolojiden uzak tutulmalıdır. Sınıf şuurunu uyandıran, tereddütler yaratan olay veya olaylar dizisi yerine, çocuklara verilmesi gereken dünya görüşü, en yakın olan millî çevreden seçilmeli ve onu aksettiren, kendi kaynaklarına dayanan dünya görüşü olmalıdır.

Çağımızda teknolojik gelişmelerin topluma sunduğu güzel sanatların bir kolu olan yazının ve çizginin birleştiği çizgiromana karşı büyük bir ilgi belirmiş, teknolojik gelişmelere paralel olarak her geçen gün daha da önem kazanmaya başlamıştır. Anlatılmak istenen olayların durumuna göre ya çizgi ya da söze önem verilerek çocukların değil, yetişkinlerin dahi gıdası haline gelmiş olan çizgiromanda hayal ve gerçek arasındaki uçurum kapatılmaya çalışılmaktadır. Ancak bu geçiş, tabii bir şekilde ve çocuğun ruhi gelişimini olumsuz yönde etkilemeyecek bir rahatlık içinde ruhu beslenerek ele alınmalıdır. Bu gelişimi sağlamak için çocuğun masalla donatılması, anlatılan

(95) 1987 Çocuk Edebiyatı Yıllığı. İstanbul-1987.s.357

(96) A.g.e.s.411.

(97) A.g.e.s.414.

veya okunan masallardan çocuğa zengin tecrübeler kazandırılması çocuğun bu tecrübeleri eski tecrübelerine katarak yorum yapması ve bir senteze varması sağlanmalıdır.

Çizgifilmler, çizgiromanlar ve bilim-kurgu türünden uzayla ve daha çok teknikle ilgili filmler, masalların şekil değiştirmiş, onların devamlarını sağlayan türler olarak düşünülse bile bunlar, çocuğun hayal kurmasını, düşünmesini ve bir senteze varmasını kısıtladığı için masalın yerini alması mümkün görülmemektedir.

“Çocuklarımızı He-Man’ın kılıcından, Ret Kit’in tabancasından kurtaracak televizyon filmlerine, kaynağını kendi öz kültürümüzden alan çocuk hikâyelerine ne zaman kavuşacağız? Ne zaman bu memleketin operaları, tiyatroları, filmleri, radyoları, televizyonları, hikâye ve masal yazarları bizi konuşacak?” diye yakınan Dr. Mehmet Önder görüşünü şöyle açıklamaktadır: “Masallarımız, çocuk hikâyelerimiz, mizah edebiyatımız, oyunlarımız yönünden eş bulunmaz zenginlikte bir milletiz. Bir Nasreddin Hoca’yı dünya bir daha yetiştirememiştir. Dede Korkut, kaynağını milletinden alan usta bir hikâyeci, Köroğlu, Seyit Battal Gazi eşi olmayan birer destan kahramanı, Keloğlu zekâsı ve espirileriyle çocukları büyüleyen bir masal çocuğu, Karagöz, mizah gücünü hayal perdesine yansıtan yaman oyuncudur. İncili Çavuşlar, Köse Memişler yıllarca Anadolu’yu güldürmüştür. Ninelerimiz anlattıkları, bir türlü zevkine doyamadığımız o masallar, Binbir Gece Masalları’da caba.”⁽⁹⁸⁾

Yetişmekte olan çocukların aza eğitim değeri olan masallardan nasiplerini bol bol almaları, için millî kültürümüzü tanıtacak, millî ahlâk ve terbiye kurallarımıza geleneklerimize aykırı olmayan masalların en güzelleri seçilmişi, bunlar eğitimcilerin süzgecinden geçirilmeli, usta masalcıların ağız tadlarıyla işlenmeli ve yazılı edebiyatımıza mal edilmelidir.

Millî Eğitim Bakanlığımızın uygun gördüğü masallar, ders kitaplarına da alınarak, çocuk eğitiminde önemli rolü olan, çocuğun dünyasını aydınlatan masalların yaşatılmasına çalışılmalıdır.

Kültür Bakanlığı ve Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu ile işbirliği yapılarak seçilmiş bu masalların radyo, televizyon programları ve kitap halinde ele alınarak, çocukların annelerinin dizi dibinde geçirdikleri güzel günler yaşatılmalıdır.

Bu değerli eserler, yabancı dillere de çevirilerek dünya çocuk ve gençliğine kültürümüzün tanıtılmasına çalışılmalı, onların da eğitim değeri olan masalları tercüme edilerek çocuklarımıza ihtiyaç duydukları konularda bilgi sahibi olmaları sağlanmalıdır.